

Historielärares förståelse för begreppet historiebruk

En intervjustudie om det nya området i läroplanen för historia i
gymnasieskolan.

History teachers understanding of use of history
An interview study about the new key concept in the history curriculum for
upper secondary school.

Amanda Green

Fakulteten för Humaniora och Samhällsvetenskap

Historia med didaktisk inriktning / Ämneslärarprogrammet

Examensarbete / 15 hp

Johan Samuelsson

Mikael Svanberg

2018-02-05

Löpnummer

Abstract

The purpose of this study is to explore history teachers' conceptual understanding of use of history and their education about use of history in the history courses in the upper secondary school. Use of history was included in the Swedish curriculum 2011 as a third aim, added to the earlier aims of historical content knowledge and the ability to think historically. This study examines this new aim thru a teacher perspective.

This is a qualitative interview study where four history teachers were interviewed. The result was then analysed primarily by Klas-Göran Karlssons' typology of use of history. The analysis showed that history teachers have a variation in the understanding of the concept of use of history. The results also showed that teaching about historical use, or teaching that includes a "use of history"-based perspective, take place in many different ways. These educational examples can be seen as inspiration to teachers of how many different ways there can be to include a use of history perspective in the history education.

Keywords: use of history, historical consciousness, history didactics, curriculum research, upper secondary school, Karlssons' typology of use of history.

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att undersöka historielärares förståelse för begreppet historiebruk och hur de undervisar om historiebruk i kursen Historia 1b i gymnasieskolan. Historiebruk infördes i kurs- och ämnesplanen i gymnasiereformen 2011 och blev då en av tre övergripande mål som historieämnet bygger på, tillsammans med kunskap om historiskt innehåll och förmågan att tänka historiskt genom historisk metod. Denna uppsats undersöker det nya övergripande målet, historiebruk, ur ett lärarperspektiv.

För att undersöka detta genomfördes en kvalitativ intervjustudie där fyra historielärare intervjuades. Resultatet analyserades framförallt genom en typologi av Klas-Göran Karlsson. Analysen synliggjorde att lärare har olika förståelse om vad historiebruk är och det kan behövas kompetensutveckling så historielärare förstår hur de kan uppfylla kursplanens mål. Resultaten visade även att undervisning om historiebruk, eller undervisning som inkluderar ett historiebruksperspektiv, sker på många olika sätt. Synliggörandet av undervisningsexempel kan ses som inspiration till lärare för de många ingångar som undervisning om historiebruk kan ha.

Nyckelord: historiebruk, historieanvändning, historiemedvetande, historiedidaktik, läroplansforskning, gymnasieskolan, Karlssons historiebrukstypologi.

Innehåll

1. INLEDNING	1
1.1 PROBLEMFÖRMULERING.....	1
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
1.3 AVGRÄNSNING	2
1.4 METOD.....	3
1.4.1 Metod för insamling av empiri.....	3
1.4.2 Bakgrundsinformation om respondenterna.....	4
1.4.3 Genomförande	5
1.4.4 Analysmetod.....	5
1.4.5 Generaliserbarhet, validitet och metodkritik.....	6
2. BAKGRUND OCH TEORETISK UTGÅNGSPUNKT	8
2.1 TIDIGARE FORSKNING	8
2.1.1 <i>Historiesyn</i>	8
2.1.2 <i>Historiemedvetande</i>	11
2.2 TEORETISKT UTGÅNGSPUNKT.....	13
2.2.1 <i>Historiebruk som teoretiskt begrepp</i>	13
2.2.2 <i>Karlssons typologi</i>	14
2.3 ÄMNESPLAN OCH KURSPLAN.....	18
2.3.1 <i>Historiebruk – historieanvändning</i>	19
2.3.2 <i>Ämnesplanen</i>	20
2.3.3 <i>Kursplanen</i>	21
3. RESULTAT OCH ANALYS.....	23
3.1 LÄRARNAS FÖRSTÅELSE FÖR BEGREPPET HISTORIEBRUK	23
3.1.1 <i>Lärarnas olika begreppsförståelse</i>	23
3.1.2 <i>Håkans icke-användande av historiebruk</i>	25
3.2 IDENTIFIERADE BRUK I UNDERVISNINGEN UTIFRÅN KARLSSONS TYPOLOGI.....	26
3.2.1 <i>Vetenskapligt bruk</i>	27
3.2.2 <i>Existentiellt bruk</i>	28
3.2.3 <i>Moraliskt historiebruk</i>	29
3.2.4 <i>Ideologiskt bruk och Icke-bruk</i>	30
3.2.5 <i>Politiskt-pedagogiskt bruk</i>	32
3.2.6 <i>Kommersiellt bruk</i>	33
3.2.7 <i>Sammanfattning av historiebruk i undervisningen enligt Karlssons typologi</i>	34
3.3 NYA MÖNSTER AV HISTORIEBRUK - ABDUKTIV ANSATS.....	36
4. SLUTSATSER OCH DISKUSSION	38
4.1 LÄRARNAS FÖRSTÅELSE FÖR BEGREPPET HISTORIEBRUK	38
4.2 SYNLIKGJORDA INSLAG AV HISTORIEBRUK I UNDERVISNINGEN	38
4.3 SLUTDISKUSSION	40
REFERENSER	42
BILAGA 1	1
INTERVJUGUIDE	1

1. Inledning

1.1 Problemformulering

2011 genomfördes flera reformer i det svenska skolsystemet. Bland annat infördes nya läroplaner för både grund- och gymnasieskolan. Denna uppsats kommer beröra historieämnet på gymnasienivå. En viktig förändring för skolämnet historia är att det fått en starkare betoning på att utveckla elevers historiemedvetande, och att det införts ett nytt område i ämnesplanen, historieanvändning/historiebruk, som skolverket beskriver på följande sätt:

Det innefattar hur historia används idag men kan också innefatta hur historia använts genom tiderna utifrån något specifikt syfte eller i ett specifikt sammanhang. Historia kan vara ett verktyg både för enskilda individer och för grupper att formulera hur de vill uppfattas och vad de vill göra genom att berätta om det förflutna. Historia kan också användas för att skapa familjesammanhållning eller etablera identiteter.¹

Historiebruk och historieanvändning finns nu tydligare med i styrdokument och därför förväntas historielärare ha förståelse för de begreppen och implementera i undervisning. Historiebruk är ett historiedidaktiskt begrepp som syftar till hur historia används eller brukas av olika aktörer för att uppnå olika syften. Det kan vara politiska partier som beskriver en historisk händelse ur ett visst perspektiv som kan legitimera deras åsikt. Det kan även vara individer som släktforskare för att utveckla sin identitet.² Historia är något som ständigt används, medvetet eller omedvetet, för att skapa sammanhang. Historiemedvetande är ett annat historiedidaktiskt begrepp som är nära kopplat till historiebruk. Det innebär att vara medveten om historia och förstå hur dåtiden, nutiden och framtiden hänger ihop och påverkas av varandra. Det förflutna blir "historia" när det sätts i ett sammanhang. Detta utvecklas mer i bakgrundskapitlet.

Under verksamhetsförlagd utbildning har jag mött många olika verksamma historielärare som alla verkar ha sin egen ingång till ämnet och de har stor variation i undervisningsstrategi och vad de väljer ut för innehåll i sin undervisning. Det är intressant att se om det finns mönster i detta i forskningen och om det går att se hur

¹ Skolverket (2011) *Ämne Historia*.

² Karlsson (2008) *Historien är nu*, 25-69.

lärarnas förståelse för historiebruk hänger samman med deras ämnesförståelse i stort. Som blivande lärare reflekterar jag mycket över vilken typ av lärare jag vill vara och hur min egen bakgrund kan påverka min undervisning. Det är viktigt att reflektera över varför man gör de stoff-urval man gör till exempel. För att bli medveten om min egen "läraridentitet" samt få förståelsen för historiebruk ur ett lärarperspektiv vill jag därför intervjua olika historielärare för att se mönster i hur deras ämnesförståelse påverkar deras undervisning, och för att göra det hanterbart fokuserar jag på begreppet historiebruk.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka och beskriva lärares tolkning av begreppet historiebruk. Eftersom historiebruk infördes i kursplan och ämnesplan efter gymnasiereformen 2011 vill jag undersöka hur lärarna tolkar begreppet utifrån styrdokumentet och hur deras tolkning kommer till uttryck i sin undervisning. Då det inte finns någon tydlig definition av historiebruk i styrdokumentet är det intressant att se hur lärare tolkar begreppet och på så sätt vilken förståelse för historiebruk de förmedlar i sin undervisning.

Frågeställningarna som ska svara på detta är:

- Hur uppfattar lärare begreppen historiebruk och historieanvändning?
- I vilka former synliggörs historiebruk i undervisningen enligt lärarna?

1.3 Avgränsning

Jag har valt att avgränsa mig till kursplanen för Historia 1b som är en ettårig kurs som alla studieförberedande gymnasieprogram läser. Jag har valt att avgränsa mig till att studera historiebruk som en del av kursplanen av flera anledningar. Dels för att det blir en tydligare uppsats att fokusera på ett specifikt område i kursplanen. Dels därför att skolverket uttalar det som ett nytt område i kursplanen från 2011.

För att förtydliga denna uppsats syfte så är det att se på historiebruk som historie-didaktiskt begrepp. Det är inte, som Hans Olofssons syfte, meningen att identifiera

lärares och elevers eget bruk eller vilket bruk som kommer till uttryck i klassrummet.³ Syftet är att synliggöra lärares förståelse för begreppet historiebruk och hur de undervisar med ett historiebruksperspektiv.

1.4 Metod

1.4.1 Metod för insamling av empiri

Denna uppsats bygger på information utifrån kvalitativa intervjuer med fyra historielärare. Esaiasson m fl. lyfter fram att samtalsintervjuer är en metod som kan synliggöra olika svar och att det till exempel är en lämplig metod för att få förståelse om hur människor själva uppfattar sin värld.⁴ Eftersom syftet med uppsatsen är att få förståelse för hur lärare själva tolkar och använder begreppet historiebruk så är samtalsintervjuer en lämplig metod. Vid en större studie hade det varit intressant att även se elevers perspektiv på undervisning och bedömning, och deras upplevelse av lärares agerande. Dock fanns inte möjligheten att göra en sådan vinkel på studien då det skulle bli ett allt för omfattande arbete. Det hade även gått att kompletterat intervjumetoden med observationer för att se hur lärare gör i praktiken och inte endast vad de säger att de gör. Jag har valt att avgränsa mig till intervjuer, då är det viktigt att vara medveten om att materialet beskriver hur lärare anser sig göra vilket inte nödvändigtvis stämmer överens med vad som sker i praktiken. Esaiasson fortsätter förklara samtalsintervjuer genom att skilja på informantintervjuer respektive respondentintervjuer. Informantintervjuer innebär att man väljer intervjupersoner utifrån centralitet, det vill säga att man väljer ut personer utifrån deras position och att de ska ses som "subjektiva experter". Urvalet då kan ofta ske via snöbollsurval och mättnad uppnås när man källkritiskt trovärdigt sätt har material för att förklara vad som hänt. Respondentintervjuer bygger istället på ett urval utifrån att de inte ska vara några "subjektiva experter" utan de ska täcka olika uppfattningar och det är deras föreställningar man vill åt. Teoretisk mättnad uppstår då när det inte framkommer nya relevanta aspekter av det fenomen man undersöker.⁵

³ Olofsson (2011) *Fatta historia*, 21.

⁴ Esaiasson m fl. (2012) *Metodpraktikan*, 260ff.

⁵ Esaiasson m fl. (2012) *Metodpraktikan*, 267ff.

I denna uppsats är intervjupersonerna respondenter. Det är deras förståelse och tolkning jag vill åt. För att uppfylla uppsatsens syfte har urvalet av respondenter skett utifrån att de inte ska vara "experter" utan olika "vanliga" lärare i historia på gymnasienivå. För att få en bredd men ändå genomförbarhet så valdes 4 lärare ut genom bekvämlighetsurval. Det var dessa fyra som tackade ja till att medverka i studien. Alla lärarna har lärarlegitimation och tre av lärarna har längre erfarenhet medan en lärare är mindre erfaren. Ytterligare ett urvalskriterium var att de alla vid intervjutillfället undervisade i kursen Historia 1b, detta för att alla skulle vara insatta i den aktuella kursplanen samt ha aktuella undervisningssituationer att referera till.

1.4.2 Bakgrundsinformation om respondenterna

Här följer en kort presentation av respondenterna, med fiktiva namn.

Håkan: har undervisat i ca 15 år. Han undervisar på en större gymnasieskola med ca 700-900 elever, i en medelstor kommun. Hans ämneskombination är historia och svenska.

Joakim: har undervisat i ca 11 år. Han är kollega med Håkan. Hans ämneskombination är historia, samhällskunskap och sociologi.

Robert: har undervisat i 9 år. Han undervisar på en fristående skola med ca 100-150 elever, i en större kommun. Hans ämneskombination är historia och idrott.

Markus: har undervisat i drygt 2 år. Han är kollega med Robert och har ämneskombinationen historia och svenska.

När jag tillfrågade lärarna om de ville delta så informerades jag dem om att deras svar skulle anonymiseras och jag informerades dem om att intervjun skulle handla om hur de såg på historiebruk och historieanvändning. Intervjuerna genomfördes på respektive lärarens arbetsplats i ett arbetsrum eller mötesrum. Intervjuerna genomfördes inom perioden 2014-11-17 till den 2014-12-11. Under intervjun hade varje respondent tillgång till den kursplan och ämnesplan jag frågade utefter. Intervjuerna tog mellan 45-60 minuter att genomföra. Intervjuerna spelades in och har i efterhand transkriberats. Intervjuerna var tillräckligt kvalitativa för att möjliggöra en analys.

1.4.3 Genomförande

Intervjuerna som genomfördes var så kallade semistrukturerade intervjuer som utgick ifrån en intervjuguide. Semistrukturerade intervjuer möjliggör en flexibilitet under intervjun där samtalet får flyta på men där det ändå finns en viss struktur genom intervjuguiden som utgår ifrån centrala teman.⁶ Jag valde denna strategi för att få så kvalitativa svar som möjligt men ändå inte helt ostrukturerade för att möjliggöra att kunna jämföra intervjuerna och söka efter mönster. Intervjuguiden återfinns som en bilaga och innehåller tre huvudteman men olika uppföljningsfrågor. Frågorna ställdes utan inbördes ordning och vissa uppföljningsfrågor behövde inte ställas då de blev besvarade ändå. En tidig ambition i arbetet var att även undersöka hur lärare bedömer historiebruk. Därav är det ett tema i intervjuguiden (bilaga 1). Dock valde jag att inte ta med den delen i rapporten eftersom materialet av intervjuerna inte var tillräckligt och uppsatsen stringens tappades vid försök att inkludera de delarna.

1.4.4 Analysmetod

En kvalitativ analysmetod är svår och det är viktigt att ha en tydlig struktur för att få fram ett vetenskapligt resultat. Det är inte bara en beskrivning av vad som sägs under intervjun utan meningen är att se vad som sägs och inte sägs, hitta mönster och nyanser samt kunna dra slutsatser utifrån detta.⁷

Vid analysen av intervjumaterialet har jag dels valt att kategorisera resultatet utifrån Karlssons typologi för olika historiebruk.⁸ Denna typologi utvecklas vidare i kapitlet teoretiska utgångspunkter. Genom att noga studera transkriberingarna har jag alltså använt typologin för att söka mönster och synliggöra lärarnas förståelse för historiebruk. Utöver typologin har jag delvis även haft en abduktiv ansats.⁹ Detta genom att jag har analyserat empirin utifrån Karlssons typologi (teori) men jag har även sökt nya mönster och försökt se fler kategorier.

⁶ Bryman (2009) *Samhällsvetenskapliga metoder*, 301ff.

⁷ Lantz (2013) *Intervjumethodik*, 136.

⁸ Karlsson (2008) *Historien är nu*, 59.

⁹ Bryman (2009) *Samhällsvetenskapliga metoder*, 15ff. Alvesson, *Tolkning och reflektion*, 12ff.

1.4.5 Generaliserbarhet, validitet och metodkritik

Det finns en svårighet att göra generaliseringar av kvalitativa resultat. Detta har Staffan Larsson problematiserat och lyfter fram olika ingångar där det är möjligt till generaliseringar. Larsson identifierar fem olika linjer inom kvalitativ forskning och diskuterar vad som krävs för att skapa generaliserbara resultat inom dem.¹⁰ Aktuell för denna uppsats kan vara att när man maximerar variationen hos intervjupersonerna ökar möjligheten att generalisera resultaten eftersom det ökar variationen av möjliga svar. En svårighet är då att veta i förväg vad som är en maximal variation, eftersom man inte på förhand utan att göra antaganden kan veta intervjupersonernas uppfattning. För att öka variationen av svar har jag genomfört ett genomtänkt urval av intervjupersoner, vilket redogjorts tidigare i detta kapitel. Diskussionen om resultatet av denna uppsats kan ge generella slutsatser återkommer i uppsatsens diskussion.

Validitet innebär giltighet och för att få fram ett vetenskapligt resultat är det viktigt att värdera uppsatsens validitet. Validiteten i en kvalitativ undersökning kan delas in i intern validitet och extern validitet, där den externa validiteten syftar till generaliserbarheten som precis förklarats. Intern validitet syftar istället på att det ska finnas en god överensstämmelse mellan teori och undersökningens empiri,¹¹ eller som Lantz uttrycker det; att validiteten påverkas av i vilken grad de teoretiska begreppen ytterligare fördjupar förståelsen av fenomenet som undersöks.¹² Därav är det viktigt att för att öka den interna validiteten genom att till exempel bygga analysen på teorier, så som Karlssons typologi över historiebruk men även se den abduktiva ansatsen och försöka se de nya mönstren utifrån teoretiska begrepp.

För att ge en kritisk blick av metodvalet vill jag särskilt lyfta fram urval och generaliserbarheten. En kritik mot den använda metoden i denna uppsats kan vara urvalet då det kan uppfattas som få intervjuer för att kunna uppnå maximal variation i svar som krävs för att kunna skapa generella slutsatser. Det hade möjligtvis kunnat ge fler variationer i svar om fler intervjuer hade genomförts, dock upplever jag att det ändå uppnåtts en teoretisk mättnad, den fjärde intervjun som genomfördes gav visserligen vissa nya

¹⁰ Larsson (2009) *A pluralist view of generalization in qualitative research*.

¹¹ Bryman (2009) *Samhällsvetenskapliga metoder*, 257f.

¹² Lantz (2013) *Intervjumetodik*, 138.

dimensioner men det upplevdes som att mönstren jag skulle kunna se inte blev fler och därav nöjde jag mig med fyra intervjuer i denna uppsats.

2. Bakgrund och teoretisk utgångspunkt

I detta kapitel presenteras forskningsläget och de teoretiska utgångspunkter som ligger till grund för analysen. Kapitlet är indelat i tre delar och inleds med tidigare forskning av historieämnets utveckling för att få en bakgrund till förändringen av kursplanen 2011 och då inkluderingen av historiebruk som ett nytt perspektiv. Därefter presenteras de teoretiska utgångspunkterna kring historiebruk. Slutligen lyfter kapitlet en redogörelse för ämnes- och kursplansutvecklingen för historieämnet med fokus på den aktuella kursplanen för historia 1b och hur den kan förstås utifrån forskningsläget.

2.1 Tidigare forskning

2.1.1 Historiesyn

För att förstå historieämnets utveckling börjar vi denna forskningsgenomgång med att lyfta hur historieämnet utvecklats i läroplanerna i Sverige. Kurs- och ämnesplaner i Historia generellt har under 1900-talet gått från en fosterlands-inriktning med fokus på äldre historia till en mer och mer kritiskt tänkande-inriktning med fokus på modern och nutidshistoria. Detta slår Jessica Jarhall fast i sin licentiatavhandling som berör Lpo94, grundskolans läroplan från 1994.¹³ Genom kursplanen för Historia 1b från Gy11, läroplanen för gymnasieskolan från 2011, fortsätter denna utveckling eftersom det finns ett än tydligare fokus på historiebruk, kritiskt tänkande och kopplingar mellan det förflutna, nutid och framtid än i tidigare kursplan.

Vilken historiesyn man har som lärare påverkar vilket urval man gör, vad i kursplanen som ges fokus och utrymme. David Rosenlund lyfter i sin licentiatavhandling två kategorier av historiesyn, vilka har olika sätt att se på historia kopplat till skolämnet historia. Dessa två är rekonstruktivistisk och konstruktivistisk historiesyn. En rekonstruktivistisk historiesyn bygger på att man återskapar "historien" i sin ursprungliga form. Här har man alltså en syn på historia som fast, objektiv och oföränderlig.¹⁴ En konstruktivistisk historiesyn ser istället kunskap som någon som skapas, konstrueras, hos varje elev i mötet med undervisningsstoff. Det finns ingen

¹³ Jarhall (2012) *En komplex historia*, 13.

¹⁴ Rosenlund (2011) *Att hantera historia med ett öga stängt*, 31-33.

”sann” historia utan det är alltid tolkningar av det förflutna gjord i efterhand.¹⁵ Vidare skriver Rosenlund om Gy11 som är under utveckling när hans avhandling skrivs, utifrån perspektiven konstruktion och rekonstruktion. Den nya ämnesplanen tar upp likt den förra kursplanen både ett konstruktivistiskt och ett rekonstruktivistiskt perspektiv på historieämnet.¹⁶ Det går att se ett rekonstruktivistiskt-konstruktivistiskt kontinuum där lärare hanterar historia mer eller mindre åt det ena hållet, en historiesyn behöver alltså inte vara det ena eller det andra. Vilken historiesyn lärarna har påverkas av om de har dåtiden eller samtiden som utgångspunkt.¹⁷ I avhandlingen framkommer det att för historielärare är det framförallt stoffet som styr undervisningsupplägg, framför förmågor. I intervjuerna framkommer det att historielärarna ser allmänbildning som ämnets syfte, alltså att rekonstruera en ”fast” historia, inte att utveckla förmågorna som kursplanen lyfter som ämnets syfte.¹⁸ Denna undersökning genomfördes under den tidigare läroplanen, lpf94, så lärarnas historiesyn kan ha förändrats sedan dess.

Det finns även internationell forskning om läroplansutveckling från ett rekonstruktivistiskt perspektiv till ett mer konstruktivistiskt. Ken Osborne beskriver historieämnets utveckling i Kanada där det funnits kritik mot att historieämnet har gått från en politisk historia som har varit grund för en gemensam, patriotisk historiesyn som byggt den gemensamma kanadensiska identiteten. Nu har historieämnet istället lyft in sociala och kulturella historiska perspektiv och inkluderat fler historiska perspektiv så som kön, genus, fler etniciteter och klass och så vidare. Detta har då kritiserats för att det upplevs som att de tappat sin gemensamma historia och att det fokuserar mer på konflikt än konsensus. Osborne resonerar dock vidare att det behövs fler perspektiv, både att förstå Kanadas historia men även inkludera fleras historia för att få en inkluderande bild i den gemensamma historiesynen så att de kan bli medvetna om Kanadas förflutna men även förstå Kanadas nutid med komplexa perspektiv.¹⁹ Det går då att tolka att Kanada gjort en liknande utveckling som Sverige, från en rekonstruktivistisk historiesyn till att nu även inkludera en konstruktivistisk

¹⁵ Rosenlund (2011) *Att hantera historia med ett öga stängt*, 34-35.

¹⁶ Rosenlund (2011) *Att hantera historia med ett öga stängt*, 186-188.

¹⁷ Rosenlund (2011) *Att hantera historia med ett öga stängt*, 36-39.

¹⁸ Rosenlund (2011) *Att hantera historia med ett öga stängt*, 49-151.

¹⁹ Osborne (2003) *Teaching history in schools*.

historiesyn. Även Kenneth Nordgren har bidragit till den internationella forskningen om läroplaner och historieämnets utveckling där han lyft in historiebruk som ett tredje ben i historieämnet, där de två första är historisk referensram och historisk metod. Detta har införts i Sverige och Nordgren föreslår nu andra länder att följa efter.²⁰

Mikael Berg undersöker i sin doktorsavhandling historielärares olika historiesyn, ur andra perspektiv. Berg identifierar främst tre olika ämnesförståelseinriktningar: Bildnings-orientering, kritisk orientering samt identitetsorientering. Olika lärare tillhör olika av dessa kategorier, dock är det svårt att klassificera och det är snarare att man tenderar en viss orientering mer än andra, än att man tillhör en viss kategori. En bildningsorienterad ämnesförståelse anser att historieämnets syfte är "ge orientering och kunskap om samhällets historia och kulturarv". Kritisk orientering anser att ämnets syfte är "kritiskt granska samhällets och historiens strukturer och sammanhang". Identitetsorienterad förståelse anser att syftet är "identitetsskapande genom att synliggöra den egna, andra individers och gruppers historia". Vilken av dessa kategorier lärare tillhör påverkar både stoffurval, undervisnings-metod, akademiskt perspektiv.²¹ Det går att se att lärares bakgrund påverkar vilken kategori de tillhör, där faktorer som ålder, uppväxt, utbildning och lärarerfarenhet har stor betydelse. Äldre lärare har i större utsträckning en bildningsorientering. Äldre lärare utbildade sig under tidigare läroplaner när det fanns en större historisk bildningsnorm som är rekonstruktivistisk, återberättande av *hur historien var*. Vilken ämneskombination lärarna har ger också en stor påverkan på ämnesförståelsen. Historia-Svenska-kombinationen är över-representerad i bildningsorienteringen, men även vanlig bland identitetsorienterad medan historia-samhällskunskap är överrepresenterad i kritiska orienteringen.²² Hur ämnesförståelsen påverkar undervisningsupplägg och syn på ämnets syfte är relevant för denna studie. Bildningsorienterades undervisningsinnehåll bygger på en klassisk kronologi med epoker och långa linjers historia med fokus på det moderna samhällets framväxt. Kritiskt orienterades undervisning innehåller kritik mot generella kronologier, källkritik och andra färdigheter samt ett struktur- och konfliktperspektiv. Identitetsorienterades undervisningsinnehåll bygger på nutiden som utgångspunkt, med

²⁰ Nordgren (2016) *How to do things with history*.

²¹ Berg (2014) *Historielärares ämnesförståelse*, 74ff.

²² Berg (2014) *Historielärares ämnesförståelse*, 80f.

existentiella frågor och olika gruppers historia samt att skapa egna sammanhang.²³ Den bildningsorienterade ämnesförståelsen ligger nära en rekonstruktivistisk historiesyn. Den identitetsorienterade ämnesförståelsen är nära en konstruktivistisk historiesyn. Den kritiskt-orienterade ämnesförståelsen är svårare att placera ut, då man kan argumentera att den både kan vara rekonstruktivistisk och konstruktivistisk, den innehåller mycket källkritik, ifrågasättande av en klassisk kronologi och övrigt det som ses som traditionell historia.

Denna genomgång av historieämnets utveckling och olika historiesyner är en relevant utgångspunkt för att förstå historiebrukets funktion och syfte i kursplanen. För att förstå historiebruk behövs även en förståelse för begreppet historiemedvetande som följer här näst.

2.1.2 Historiemedvetande

Historiebruk är ett historiedidaktiskt begrepp som är nära kopplat begreppet historie-medvetande som kommer från den tyska historiedidaktiska traditionen. Kenneth Nordgren skriver i sin doktorsavhandling om historiemedvetande ur ett mång-kulturellt perspektiv.

En individs historiemedvetande skapas inte i skolan. Det finns där redan. Däremot kan förståelsen av sambanden mellan dåtid, nutid och framtid utvecklas i olika riktningar. För att en sådan bildningsprocess skall kunna undersökas måste utbildningens mål preciseras. Det kan vara att reproducera vissa kunskaper eller att utveckla elevens färdigheter att upptäcka och tolka sitt eget och andras historiebruk.²⁴

Historiemedvetande innebär det upplevda sammanhanget mellan tolkningen av det förflutna, förståelsen av nutid och perspektiv på framtiden.²⁵ Det handlar alltså om att förstå hur då, nu och sedan hänger samman och skapar ett historiemedvetande. Historiemedvetande kräver ett kommunikativt sammanhang, historiekultur. Människans skapade möte med det förflutna.²⁶ Enligt Nordgren kan historiekulturen indelas i två olika kommunikativa vägar: kanaler och artefakter. Kanaler kan exempelvis vara skolan och museum, som är formella arenor där historiemedvetande kan

²³ Berg (2014) *Historielärares ämnesförståelse*, 180ff.

²⁴ Nordgren (2006) *Vems är historien?*, 41.

²⁵ Nordgren (2006) *Vems är historien?*, 15.

²⁶ Olofsson (2011) *Fatta historia*, 24.

kommuniceras. Det finns även informella arenor; familj, intressegrupper och nätverk. Artefakter är ting som bär på berättelser som kan överföras och omtolkas av olika generationer.²⁷ Detta är alltså olika kommunikationsmedel för historie-kulturen, men det går även att urskilja olika dimensioner av historiekultur. Enligt Olofsson menar historiedidaktikern Jörn Rüsen att det finns tre dimensioner av historiekultur: estetiska, politiska och kognitiva. Historiekulturens estetiska dimension ser till berättelsens förmåga att väcka känslor och engagera, exempelvis i filmer eller historiska symboler som flaggor. Den politiska dimensionen syftar till berättelsens förmåga att skapa samhörighet i ett samhälle och ge legitimitet, det handlar om makt. Att bränna en flagga väcker bara känslor för att det är en symbol som är laddad med makt. Den kognitiva dimensionen som bygger på vad som anses vara accepterad kunskap, där skolor och universitet kan ses som exempel som har en hög legitimitet i dagens samhälle för korrekt kunskap.²⁸

Historiebruk är när historia brukas eller används. I tidigare historiedidaktisk forskning har historiebruk främst varit ett analysmedel för att forska om historiemedvetande eller till att se hur aktörer brukat historia i specifika syften. Vivian Bradford har analyserat politiskt historiebruk, mer specifikt den tidigare amerikanska presidenten George W. Bush användning av historia i ett tal om slavhandelshistorien. Bradford konstaterar att syftet från statsmakten med talet var att ge moralisk upprättelse dock blev den egentliga förlåtelsen utebliven eftersom talet på flera sätt distanserade den amerikanska statsmaktens inblandning i slavhandeln. Talet hölls på Goréeöarna i Senegal som var en central hamnport i den trans-atlantiska slavhandeln. Platsen för talet har kritiserats för att vara symboliskt missriktad, talet skulle lika gärna kunnat hållas i USA där slaveriet pågick och där det finns platser som kan ses som historiska artefakter. Bradford menar att talet om att minnas den hemska slavhistorien är mer ett politiskt utspel stöttat av staten istället för att på riktigt erkänna den amerikanska statsmaktens inblandning i slaveriet.²⁹ Detta exempel visar på vikten av att kunna analysera hur historia används, för att kunna förstå politiska utspel och vad makten egentligen menar när de använder historiska referenser eller när de vill göra upp med historiska misstag. Även Osbornes

²⁷ Nordgren (2006) *Vems är historien?*, 19.

²⁸ Nordgren (2006) *Vems är historien?*, 19. Olofsson (2011) *Fatta historia*, 24-25.

²⁹ Bradford (2012) *The paradox of regret*.

vetenskapliga artikel om historieämnet i Kanada går att se utifrån historiebruksperspektiv, där diskussionen belyser hur historieämnet kan användas för att öka den nationella kanadensiska identiteten.³⁰ Både Bradford och Osborne är alltså exempel från den internationella forskningen om hur historia kan brukas i allmänhet.

2.2 Teoretiskt utgångspunkt

2.2.1 Historiebruk som teoretiskt begrepp

Historiemedvetande är som tidigare presenterat det upplevda sammanhanget mellan tolkningen av det förflutna, förståelsen av nutid och perspektiv på framtiden. Historiemedvetande kräver ett kommunikativt sammanhang, historiekultur. Det som sker när historie-kultur kommuniceras är att historia brukas. Historiebruk innebär att historia används för att skapa mening. Detta kan antingen ses som en fjärde dimension av historiekultur eller som resultatet av det som historiekulturens kommunikativa arenor ger.³¹

Relationen mellan begreppen historiebruk, historiekultur och historiemedvetande är alltså att historiebruk är den kommunikativa delen av historiekultur som uttrycker ett historiskt medvetande. Nordgren sammanfattar begreppsrelationen på följande vis:

Det förflutna får mening och sammanhang genom mentala tolkningar (historiemedvetandet). Som berättelse blir historien en artefakt (historiekultur), möjlig att använda (historiebruk) för att tillfredsställa behov och skapa ny historia.³²

Nordgren har tagit fram en kommunikationsmodell för att tydliggöra kommunikationen mellan avsändare, mottagare och berättelsen. Denna kommunikation sker inte endast åt ett håll, det pågår en dialog men den är inte maktneutral. Nordgrens modell tydliggör att även mottagaren har ett behov för sitt historiebruk som påverkar hur de mottar berättelsen, hur de tolkar bruket. I klassrummet så kan läraren ses som avsändaren och eleven ses som mottagaren. Modellen förtydligar alltså att eleven har ett eget behov som kan påverka kommunikationen av berättelserna/urvalet av historia.³³

³⁰ Osborne (2003) *Teaching history in schools*.

³¹ Nordgren (2006) *Vems är historien?*, 19. Olofsson (2011) *Fatta historia*, 26.

³² Nordgren (2006) *Vems är historien?*, 20.

³³ Nordgren (2006) *Vems är historien?* 43-46.

För att förstå begreppet historiebruk är det därför viktigt att först förstå hur begreppet relaterar till de andra historiedidaktiska begreppen vilket har förklarats i detta stycke. För att få ett teoretiskt analysverktyg av begreppet historiebruk följer här en redogörelse för en typologi av begreppet.

2.2.2 Karlssons typologi

Klas-Göran Karlsson har skapat en typologi (tabell 1) för att tydliggöra olika typer av historiebruk, som sker av olika aktörer med olika syften. Denna typologi tydliggör historiebrukets olika funktioner och att historia brukas av olika brukare på olika nivåer på grund av olika behov. Karlsson påtalar att det ibland är svårt att särskilja bruk från varandra, flera former av bruk kan passa in i flera av kategorierna. Historiebrukens behov kan blandas och ofta finns det parallella syften med historiebruket.

Tabell 1. Typologi över bruket av historia³⁴

Behov	Bruk	Brukare	Funktion
Upptäcka, rekonstruera	Vetenskapligt	Historiker, historielärare	Verifikation, tolkning
Minnas, glömma	Existentiellt	Alla människor	Orientering, förankring
Återupptäcka	Moraliskt	Välutbildade skikt, intellektuella	Rehabilitering, restaurering, försoning
Uppfinna, konstruera	Ideologiskt	Intellektuella, politiska eliter	Legitimering, rationalisering
Glömma, utplåna	Icke-bruk	Intellektuella, politiska eliter	Legitimering, rationalisering
Illustrera, offentliggöra, debattera	Politiskt-pedagogiskt	Intellektuella, politiska eliter, pedagoger	Politisering, instrumentalisering
Öka historiens värde, göra ekonomiska vinster	Kommersiellt	Verksamma inom reklam och ekonomi	Kommersialisering

Hans Olofsson lyfter klassrumsexemplet där aktörerna lärare och elever har olika behov till historieundervisning; läraren behöver lön och elever behöver betyg eller så kan det vara ett behov av material till sitt identitetsbyggande, eller ett behov av att underhålla och bli underhållen av berättelser.³⁵ Nordgren har kritiserat typologin då den ser

³⁴ Karlsson (2008) *Historien är nu*, 59.

³⁵ Olofsson (2011) *Fatta historia*, 26.

historiebruk utifrån brukarens/användarens syfte och missar då hur kommunikationen av historiebruk mottas. Dock påtalar han även att typologin kan vara en ögonöppnare som synliggör hur historia brukas i olika syften och av olika aktörer.³⁶ Då syftet med uppsatsen är att synliggöra lärares förståelse och användning av historiebruk är typologin ett relevant analysverktyg. Här följer en genomgång av vad de olika bruken i typologin innebär.

Det vetenskapliga historiebruket förklarar Karlsson som den traditionella förståelsen av när historia brukas, exempelvis då historiker bedriver arkivstudier för att hitta ny historia och därefter sätts de in i ett realhistoriskt sammanhang och det jämförs med andra forskningsresultat. Därefter sprids sedan deras forskning genom historielärare och museum utifrån "nedsippringsteorin". Karlsson är delvis kritisk mot denna nedsippringsteori där vetenskapligt säker historisk kunskap sprids ner till allmänheten via skolor och museum. Han tar hjälp av Nietzsche som hävdar att det är fel att göra historia till helt ren vetenskaplig för då isoleras historien från livssammanhang. Historia är utöver vetenskapligt även viktigt för människor för att förstå sin kultur och traditioner och även ha ett kritiskt förhållningssätt. Karlsson nyanserar kritiken och påtalar att det vetenskapliga historiebruket kan bidra med historisk "fakta" som behövs för att vi ska kunna tolka förändringsprocesser och kunna analysera hur samhället blivit som det är. Det vetenskapliga bruket fyller behoven att upptäcka och rekonstruera historia genom vetenskapliga metoder, genom att verifiera eller tolka. Det används av historiker och historielärare.³⁷

Därefter beskriver Karlsson det existentiella historiebruket som det bruk av historia som används av alla människor för att minnas eller glömma. Det fyller funktionerna att uppleva förankring eller kunna orientera sig i sin värld. Alla människor har detta behov men i olika styrka, det kan till exempel öka i ett samhälle under snabb förändring. Detta kan exempelvis ske genom släktforskning eller dagboksskrivning. Det existentiella historiebruket är oftare väl utvecklat i grupper som varit med om en konflikt eller trauma, så som folkmord, vilket har skapat starkare kulturella band. Ett tydligt exempel

³⁶ Nordgren (2016) *How to do things with history*, 487.

³⁷ Karlsson (2008) *Historien är nu*, 57-59.

på det är judiska diasporagrupper över hela världen. Det existentiella historiebruket är viktigt för identitetsbyggande.³⁸

Det moraliska historiebruket enligt Karlsson hänger samman med maktutövning. Målet beskrivs som att göra upp med statsmakten. Det exemplifieras genom hur det i Sovjetunionen skedde stora ingrepp i människors rättigheter och terror från makten som inte beskrevs i den egna historien. När sedan Sovjetunionen föll kunde det återställas, man kunde göra upp med historien och synliggöra de fel som den sovjetiska statsmakten begått mot sina medborgare. Ett närmare exempel är tvångsteriliseringarna som genomfördes på bland annat mentalt handikappade i Sverige mellan mellankrigstiden till 70-talet. Under 90-talet lyftes detta fram i media och staten fick erkänna sin moraliska felaktiga historia. Det moraliska historiebruket utförs av välutbildade och intellektuella som kan synliggöra när makt utövats omoraliskt. Det fyller funktionerna att skapa försoning, rehabilitering och restaurering för att kunna återupptäcka glömd eller dold historia.³⁹

Vidare beskriver Karlsson det ideologiska historiebruket vilket brukas av intellektuella och politiska eliter för att legitimera eller rationalisera något. Det har varit förekommande i framförallt i socialistiska och nationalistiska ideologier. Motivet är att konstruera och påverka historien för att legitimera sina handlingar. Det kan ske genom att brukarna selektivt väljer ut historia som överensstämmer med deras ideologi eller tona ner historia om misstag som gjorts. Nationalismen väljer exempelvis ut historia om att ett visst område tillhör dem för att nationen var först på territoriet eller har varit där längst där, historien har då skapat en symbolisk relation mellan nationen och territoriet. Det kan vara svårt att skilja det vetenskapliga från det ideologiska bruket då det ideologiska bruket ofta använder vetenskapliga metoder. Då är det viktigt att synliggöra att det vetenskapliga bruket syftar till att skapa ny kunskap för att utveckla forskningen medan det ideologiska bruket används för att påverka och övertyga människor.⁴⁰

³⁸ Karlsson (2008) *Historien är nu*, 60-61.

³⁹ Karlsson (2008) *Historien är nu*, 61-62.

⁴⁰ Karlsson (2008) *Historien är nu*, 63-64.

Icke-bruk är nästa kategori i typologin som är en egen form av det ideologiska bruket. Den kategorin har samma brukare och samma syfte som det ideologiska, att legitimisera och rationalisera. Icke-bruket syftar till när historia medvetet dolts av intellektuella eller politiska grupper. Det kan till exempel vara icke-bruk när det svenska efterkrigssamhället ville framåt och inte då byggas av traditioner, den mörka historien var förbi och därav skulle historia inte vara en grund för det nya, moderna samhället. Detta syntes bland annat i skolan där samhällskunskap blev viktigare än historieämnet.
41

Det politiskt-pedagogiska historiebruket syftar till att illustrera olika fenomen genom att göra historiska jämförelser. Detta gör brukarna, politiker och pedagoger, genom att visa på likheter. Även det vetenskapliga historiebruket gör ofta jämförelser men där vill man synliggöra både likheter och skillnader, det politiskt-pedagogiska fokuserar endast på likheterna. I en politisk debatt är det vanligt att jämföra likheter med ett förslag i nutid med en historisk händelse. Det sker även av pedagoger i undervisning som vill illustrera likheter genom jämförelse, ganska vanligt när dåtid och nutid ska jämföras. För att undervisningen inte ska bli vetenskapligt fränkopplad är det då viktigt att även synliggöra av vem som jämförelsen görs och i vilket syfte och i vilken situation. Funktionen med det politiskt-pedagogiska historiebruket är att instrumentalisera eller att politisera historien.⁴²

Det sista bruket i Karlssons typologi är det kommersiella historiebruket. Det är tydligt förekommande i populärkulturella filmer bland annat. I filmer som utgår ifrån en historisk händelse blandas vetenskap med konstnärskap och kommersialism. Karlsson lyfter Schindlers list som exempel och frågar sig hur historien påverkas av populärkulturen och att förintelsen illustreras av en amerikansk filmproduktion, där filmbolagens syfte bland annat är att tjäna pengar. Behovet är att öka historiens värde och göra ekonomiska vinster. Detta brukas av personer inom reklam och ekonomi.⁴³

⁴¹ Karlsson (2008) *Historien är nu*, 64-65.

⁴² Karlsson (2008) *Historien är nu*, 66-67.

⁴³ Karlsson (2008) *Historien är nu*, 67-68.

2.3 Ämnesplan och kursplan

Kursplaner är det som är grunden för all undervisning i svensk gymnasieskola, hur lärare tolkar det som står i kursplaner spelar stor roll för undervisningens uppbyggnad. Kursplanen tolkas alltid utifrån lärarens perspektiv som i sin tur påverkas av lärarens historiesyn. Jarhall skriver om omformningsfaktorer som påverkar lärares omformning av kursplanen och erfarenheter till undervisning. Omformning är en ämnesdidaktisk kompetens, transformationen till undervisning där läraren väljer ut innehåll och metod. Det finns olika definitioner av begreppet omformning men jag väljer att använda Jarhalls definition, som hon dels utvecklat från Shulmans definition av transformering och Ongstads begrepp omställning, som syftar på dels lektionsplanering och genomförandet av undervisning. De omformnings-faktorer som påverkar kan både vara av yttre och inre karaktär.⁴⁴ Yttre omformningsfaktorer är tid, elevgrupp, läromedel och övrigt som läraren inte kan kontrollera. Inre omformnings-faktorer är lärarens medvetna eller omedvetna påverkan, till exempel mål för ämnet, elevsyn och rutiner av utformningen av undervisning. När läraren tolkar mål för ämnet som står i kursplanen så påverkas den tolkningen av ämneskunskaper och ämnesförståelse, elevsyn och personligt intresse. Detta är några vanliga exempel på omformningsfaktorer.⁴⁵

Nordgren diskuterar i boken *Betyg i teori och praktik* hur man gör ämnesdidaktiska och historiedidaktiska bedömningar. Historieämnet syfte som det uttrycks i ämnesplanens första mening:

Undervisningen i ämnet historia ska syfta till att eleverna breddar, fördjupar och utvecklar sitt historiemedvetande genom kunskaper om det förflutna, förmåga att använda historisk metod och förståelse av hur historia används.⁴⁶

Om denna syftesformulering skriver Nordgren följande:

Kursplanen anger att det är elevens förståelse av historia som är utgångspunkten för undervisningen. Antagandet är att alla människor har ett historiemedvetande, att vi alla har tankar om hur det förflutna hänger ihop med samtiden och framtiden och vilken betydelse detta sammanhang kan ha för oss. På så vis är ingen människa historielös. Genom att bredda och fördjupa våra kunskaper om det förflutna kan vi utveckla vårt historiemedvetande och lättare delta i offentliga samtal som omger oss och därigenom upptäcka samband mellan det förflutna och samtiden och finna perspektiv på hur detta kan påverka framtiden.⁴⁷

⁴⁴ Jarhall (2012) *En komplex historia*, 22.

⁴⁵ Jarhall (2012) *En komplex historia*, 21-23.

⁴⁶ Skolverket (2011) *Ämne Historia*.

⁴⁷ Nordgren (2012) *Betyg i teori och praktik*, 161.

Nordgren identifierar i huvudsak tre undervisningsområden i kursplanen: referensram, metod och historiebruk. Det är historiebruk som denna uppsats behandlar.

För att kunna undersöka lärares strategier för bedömning av historiebruk behövs en redogörelse av de styrdokument som lärare regleras efter. Det finns styrdokument på olika nivåer, de främsta för historielärare är ämnesplanen för ämnet historia som är övergripande över alla de kurser som finns samt kursplanen för de olika historiekurserna på gymnasienivå. Kursen Historia 1b är den kurs jag avgränsat mig till, då det är den grundkurs som alla elever på ett högskoleförberedande program läser. Varje kursplan innehåller två delar, centralt innehåll samt kunskapskrav. Här följer alltså en redogörelse av historiebruk i ämnesplanen samt kursplanen 1b, samt skolverkets egna kommentarer till de olika dokumenten och hur dessa förhåller sig till den aktuella forskningen. Jag har valt ut de delar som lyfter fram historiebruk, utifrån den uppdelning som Nordgren gör av kursplanen i huvudområdena referensram, metod och historiebruk.⁴⁸

2.3 1 Historiebruk – historieanvändning

I ämnesplanen för historia används begreppet historieanvändning. I skolverkets egna kommentarer till detta dokument så definieras historieanvändning som synonymt till historiebruk.

Det innefattar hur historia används idag men kan också innefatta hur historia använts genom tiderna utifrån något specifikt syfte eller i ett specifikt sammanhang. Historia kan vara ett verktyg både för enskilda individer och för grupper att formulera hur de vill uppfattas och vad de vill göra genom att berätta om det förflutna. Historia kan också användas för att skapa familjesammanhållning eller etablera identiteter.⁴⁹

Genom denna definition av historieanvändning blir det tydligt att Skolverket menar att det är det samma som historiebruk. De lyfter dels hur historia används idag men även genom tiderna. Att det är *hur* historia används som är fokus, det vill säga historiekulturens kommunikativa arenor. Det står inte "att historia används idag" vilket mer hade pekat på själva historiekulturbegreppet. Det intressanta är hur användningen sker. Vidare beskriver definitionen att det sker med ett specifikt syfte, vilket kan tolkas

⁴⁸ Nordgren (2012) *Betyg i teori och praktik*, 161.

⁴⁹ Skolverket (2011) *Alla kommentarer*.

som historiebrukets behov eller funktion enligt Karlssons typologi, detta kan ses som otydligt, är det behovet som är syftet eller är det dess funktion som är syftet med bruket? Det blir problematiskt när olika tolkningsbara begrepp används parallellt. Karlsson har i sin typologi delat upp behov och funktion för att tydliggöra. "Syfte" är ett begrepp som både kan tolkas som att syftet är att uppfylla ett behov, men då blir resultatet dess funktion. Jag väljer att se begreppet "syfte" i dessa sammanhang i styrdokumentet som Karlssons "behov". Därefter lyfts olika aktörer: individer och grupper, där Karlsson använder begreppet brukare på motsvarande sätt och Olofsson använder begreppet aktörer, medan Nordgren talar om avsändare. Sista meningen i deras definition lyfter ett exempel på historiebrukets behov: skapa identiteter och sammanhållning vilket kan tolkas in i Karlssons typologi under kategorin "existentiellt", där behovet utpekats som "minnas, glömma".⁵⁰

2.3.2 Ämnesplanen

När vi nu vet hur Skolverket själva definierar historiebruk/historieanvändning går vi nu vidare till styrdokumentet för att se vad som är målet med historieanvändning.

I syftesformuleringen för ämnesplanen för historia återfinns följande målformuleringar:

- Förmåga att använda en historisk referensram för att förstå nutiden och för att ge perspektiv på framtiden.
- Förmåga att undersöka, förklara och värdera användningen av historia i olika sammanhang och under olika tidsperioder.⁵¹

Det finns alltså två olika inriktningar. Den första punkten: elevens egen möjlighet till historieanvändning genom en referensram. Här är det förmågan att som individ kunna bruka historia med behovet att förstå nutiden som eleven ska uppnå. Den andra punkten är mer att se när andra använt historia i olika tider. Här täcks resten av historiebruksbegreppet in, där olika brukare/aktörer brukar historia. Här är elevens uppgift alltså att kunna se och värdera olika historiebruk, förmågan att kunna se i vilket syfte historia brukats av olika aktörer i olika tider. Denna indelning mellan individens eget historiebruk samt andra aktörers historiebruk följs till viss del i de övriga styrdokumentet och det blir tydligt att Karlssons typologi blir användbar, då det både är elever/lärare som ska bruka historia, men de ska även förstå andras historiebruk som

⁵⁰ Karlsson (2008) *Historien är nu*, 59ff.

⁵¹ Skolverket (2011) *Historia 1b*.

kan kategoriseras in utefter typologin. Här kommer även Nordgrens modell in då elever både ska vara avsändare och mottagare av historiebruk, där de då ska tolka berättelsen ur olika perspektiv.

2.3.3 Kursplanen

I kursplanen för Historia 1b centrala innehåll beskrivs historieanvändning på följande vis:

[...] Problematisering av historiska tidsindelningars beroende av kulturella och politiska förutsättningar utifrån valda områden till exempel varför tidsbegreppet vikingatid infördes i Sverige under 1800-talets slut eller jämförelser med tidsindelningar i någon utomeuropeisk kultur.

Hur individer och grupper använt historia i vardagsliv, samhällsliv och politik. Betydelsen av historia i formandet av identiteter, till exempel olika föreställningar om gemensamma kulturarv, och som medel för påverkan i aktuella konflikter.⁵²

Den första punkten lyfter ut ett exempel på historiebruk, då man under 1800-talet införde tidsbegreppet vikingatid, då användes historia i syftet att skapa en svensk identitet under den period som vi idag kallar för nationalromantiken. Det fanns ett politiskt inriktat behov att konstruera en nationell identitet för att legitimera dåtidens exempelvis politiska styrning, för att utgå från typologin. Alla historiska tidsindelningar beror på kulturella och politiska syften. Eleven ska alltså lära sig problematisera hur aktörer i olika tider har brukat historia för att uppnå olika behov. Den andra punkten är tydligare utskrivna historiebruk där det står att eleven ska lära sig hur olika aktörer använt historia i olika arenor för olika behov så som identiteter. Eleven ska även lära sig hur historia används i aktuella konflikter i syftet att påverka.

I kunskapskraven för 1b uttrycks historieanvändning på dessa sätt:

Eleven ger **enkla/komplexa** exempel på, och förklarar **översiktligt/utförligt/utförligt och nyanserat**, samband mellan skeenden i det förflutna och förhållanden i nutiden. Dessutom kan eleven dra några **enkla/välgrundade/välgrundade och nyanserade** slutsatser om vad skeenden i det förflutna och förhållanden i nutiden kan ha för betydelse för framtiden.

Eleven kan **översiktligt/utförligt/utförligt och nyanserat** redogöra för några historiska skeenden och händelser som har använts på olika sätt samt **översiktligt/utförligt/utförligt och nyanserat** förklara varför de har använts olika. Dessutom ger eleven några exempel på olika sätt att använda historia och värderar med **enkla/nyanserade** omdömen deras betydelse för nutida skeenden och händelser.⁵³

⁵² Skolverket (2011) *Historia 1b*.

⁵³ Skolverket (2011) *Historia 1b*.

De fetstilta orden är de olika betygsgraderade begrepp som skiljer mellan de olika betygsstegen E-C-A. Det första stycket lyfter perspektivet då-nu-sedan som är nära kopplat till historiemedvetande. Samband mellan det förflutna, nuet och framtiden och hur dessa påverkar varandra. Detta är kopplat till den tidigare punkten i centrala innehåll med historiska tidsindelningar och hur historia har använts i olika tider. I Skolverkets kommentarer till Historia 1b finns en något utvecklad förklaring till hur historieanvändning ska tolkas. Där fastslås att det centrala i analysen av historieanvändning är att se på samband mellan då och nu. Det andra stycket av kunskapskraven visar tydligt att eleven ska kunna redogöra hur historia har använts på olika sätt, och vad det har fått för konsekvenser. Oavsett betygssteg är förståelse av historieanvändning alltså ett kunskapskrav.

3. Resultat och analys

I detta kapitel presenteras en redogörelse och analys av det som framkommit under intervjuerna. Resultatet presenteras tematiskt i tre delar, där det första är en allmän analys av lärarnas förståelse av begreppet historiebruk. Analysen utgår ifrån den teoretiska genomgången av begreppet (kap. 2.2.1) samt utifrån genomgången av ämnesplan och kursplan (kap. 2.3). Den andra delen är en analys av den undervisning lärarna beskrivit att de genomför med analytisk utgångspunkt i Karlssons typologi (kap. 2.2.2). Den tredje delen är övriga mönster som identifierats.

3.1 Lärarnas förståelse för begreppet historiebruk

3.1.1 Lärarnas olika begreppsförståelse

Det första som framkom av intervjuerna var att det fanns skilda uppfattningar hos respondenterna angående definitionen av historiebruk och historieanvändning. Markus ansåg att historieanvändning innebär att man som individ använder historia för att göra sig förstådd, för att göra definitioner eller förklara en modell. Historiebruk, anser han, snarare handlar om att bruka historia på en institutionell nivå och lyfter exempel som nobelfesten och vasaloppet. Markus beskriver skillnaden mellan begreppen som att historieanvändning är en personlig förmåga, medan historiebruk är en samhällelig företeelse.

Markus: Ingen människa enskilt brukar historia. Det kanske är mer på en strukturell, institutionell nivå medan historieanvändning är någonting som jag använder mig av för att förklara saker och ting.⁵⁴

Även Håkan anser att det finns en skillnad mellan begreppen historiebruk och historieanvändning. Han påpekar att både bruk och användning av historia sker både medvetet och omedvetet, dock har historiebruk ett tydligare syfte. Håkan delar inte Markus indelning mellan individ-samhälle, utan anser att skillnaden snarare handlar om användningen sker med ett syfte, oavsett om syftet är medvetet eller omedvetet. Historieanvändning finns ständigt hos alla individer, medan det blir ett historiebruk när historia används som ett argument eller instrument.

⁵⁴ Intervju med Markus, 2014-11-17.

Håkan: Historiebruk, då är det nog lite mer sån teoretisk klang i, medan historieanvändning är mer bara "ja alla använder historia" medvetet eller omedvetet. jaa alltså historieanvändning, vi pratar ju.. egentligen så är det mest omedvetet egentligen, skulle jag säga, att alla människor bygger sina beslut eller.. alla människor bygger sin förklaring av nutiden av saker som händer och sin tolkning av framtiden utifrån sina erfarenheter av vad man vet, egentligen är det så, det är bara att man gör det extremt sällan på ett medvetet sätt. Men jag, typ såhär "nä men jag vill inte gå in i nya relationer för jag har blivit bränd alla gånger" då är det ju historieanvändning i nån utsträckning men det skulle jag inte kalla för historiebruk däremot, nej det skulle jag inte göra. Nej där kanske är skillnaden mellan historiebruk och historieanvändning. Historiebruk är ju då när du använder historien för att på något sätt påverka din samtid.⁵⁵

Joakim och Robert använder istället begreppen parallellt. Robert diskuterar begreppen och försöker hitta en skillnad innan han kommer fram till han anser att bruk och användning är synonymmer.

Robert: Jag tänker ämnets syfte, poängen med historia, om du menar historiebruk och historieanvändning och varför ämnet har en viktig roll i skolan, kan man tänka så? Historiebruk kan vara mer, kanske att, hur har man då använt, hur brukar aktörer historia, för att beskriva historia? Men det är också att använda historia, på olika sätt. Det är ju ingen direkt skillnad, nej.⁵⁶

Joakims utgångspunkt i sin förklaring av vad historiebruk/historieanvändning innebär är vikten av en historisk referensram.

Joakim: alltså att det ska ge förmågan att använda en historisk referensram och så vidare, det är ju att man har koll på historien liksom, och att man hela tiden frågar sig vad som hände innan, som en förklaringsgrund till vad som är nu, och att det är den typen av referensram, att utan en historisk referensram blir vi nästan som, som vi tappat minnet. Vi är någonstans bara, om vi inte vet från vilken riktning vi kom dit, så vet vi inte heller vart vi är på väg, eller hur vi, det blir bara snapshot då, där vi inte förstår i vilken färdväg vi har, å vad vi egentligen är. Så att förklaringen är, eller det är ju den här historiemedvetenheten och det blir ju då att man använder historien för den.⁵⁷

Av dessa citat framkommer att lärarna har olika förståelse för begreppen historiebruk och historieanvändning. Håkan och Markus särskiljer begreppen bruk och användning från varandra, då Markus menar att historiebruk endast sker på institutionell nivå och historie-användning sker av individer. Håkan fokuserar istället på syftet och menar att historiebruk endast är då man använder historia för att påverka ens samtid samt att det har en mer "teoretisk klang" medan historieanvändning kan ske av individer oftast omedvetet. Robert ser begreppen som synonyma efter en kort fundering, och ser det som en av historieämnets viktiga delar, varför historia är viktigt i skolan. Joakim resonerar även han om vikten av historiebruk utifrån historiemedvetenhet och att

⁵⁵ Intervju med Håkan, 2014-12-03.

⁵⁶ Intervju med Robert, 2014-12-11.

⁵⁷ Intervju med Joakim, 2014-12-03.

kunna använda sin historiska referensram för att veta vad vi är och var vi är på väg. Utifrån den teoretiska utgångspunkten går det att analysera lärarnas tolkning av begreppen. Nordgren menar att historiebruk innebär att historia används för att skapa mening.⁵⁸ Utifrån den definitionen så går det att tolka att Joakim har den förståelse för begreppet historiebruk som ligger närmast den teoretiska utgångspunkten eftersom han förklarar begreppet genom att resonera om behovet av historiemedvetenhet och hur bruket av historia blir ett verktyg för att skapa en historiemedvetenhet. I genomgången av läroplan och kursplan är det tydligt att Skolverket menar att historiebruk och historieanvändning ska ses som synonyma begrepp, det står i Skolverkets egna kommentarmaterial till styrdokumentet.⁵⁹ Denna tolkning har då både Håkan och Markus missat eftersom de inte ser begreppen som synonymer. Denna genomgång av lärarnas förståelse av begreppen visar att de har olika tolkning vilket är viktigt att ha som utgångspunkt i den vidare resultatdelen då lärarnas undervisning om historiebruk ska redogöras.

3.1.2 Håkans icke-användande av historiebruk

En särskild analys som presenteras här är Håkans inställning till historiebruk i undervisningen. Håkans dilemma att inte beröra historiebruk i kursen historia 1b, trots följdfrågor gick det inte utläsa att han på något sätt, medvetet eller undermedvetet, lyfte in historiebruk i sin undervisning. Håkans syn på historiebruk förtydligas i detta citat:

Håkan: Alltså dom måste först få den förståelsen för helheten. Och ska dom få den förståelsen för helheten då måste du dels lägga mindre vikt vid detaljer. Och så måste du bygga historiska kunskaper blir som pusselbitar där du måste hjälpa dom att bygga ett pussel. Och det här med historieanvändning och historiebruk, vad det handlar om mycket är att du ska börja ifrågasätta pusslet utan att egentligen ha pusselbitarna, förstår du ungefär hur jag tänker? Så för mig handlar det mycket om att ge dom pusselbitar, lär dom att lägga pusslet, lär dom att se vilka bilder som framträder. Sen blir nästa steg att okej nu har ni fått kunskaper om det här, nu ser ni liksom ett motiv. Skulle man kunna plocka bort, eller vad händer ifall den pusselbiten inte alls är sådan? Men du måste ha förståelsen först.⁶⁰

Håkan ser alltså på historiebruk som "metahistoria" som är ett för komplicerat perspektiv för elever att förstå. Håkan säger vidare att han anser att historiebruk är något som bör komma i en fördjupningskurs, inte i historia 1b, för eleverna kan inte

⁵⁸ Nordgren, *Vems är historien?*, 19-20.

⁵⁹ Skolverket (2011) *Alla kommentarer*.

⁶⁰ Intervju med Håkan, 2014-12-03.

tillräckligt med stoff för att kunna göra tolkningar av hur historia brukas. Enligt Karlssons typologi skulle det gå att tolka in att han brukar historia på ett vetenskapligt sätt i sin undervisning eftersom han vill lära eleverna faktisk historia. Dock är det inte det som denna studie handlar om, eftersom han inte själv ser detta som historiebruk. Det går inte att tolka att han uppfyller kunskapskravet i historia 1b:

Hur individer och grupper använt historia i vardagsliv, samhällsliv och politik. Betydelsen av historia i formandet av identiteter, till exempel olika föreställningar om gemensamma kulturarv, och som medel för påverkan i aktuella konflikter.⁶¹

När vi konkret diskuterar kunskapskraven så säger Håkan:

Då kan inte jag påstå att jag gör det på ett medvetet sätt utan de där punkterna faller bort för mig i min planering. Det är inte så att de faller bort helt och hållet för att de finns någonstans ändå men det är inte så där att "nu ska jag träna er i den här förmågan, det är just den förmågan jag tränar och sen så liksom så bedömer jag hur väl ni uppfyller den" nej det gör jag inte utan jag går igenom historia.⁶²

Han påtalar att kunskapskraven ändå finns med men inte i planeringen och han övar inte uttryckligen på förmågorna att tolka historiebruk. Intervjun med Håkan synliggör att det finns lärare som inte undervisar om historiebruk fast det är en tydlig del av styrdokumentet från gymnasiereformen 2011. Orsakerna kan vara olika. Dels Håkans förståelse för begreppet historiebruk, då han inte helt förstår det begreppet historiedidaktiskt och särskiljer historiebruk och historieanvändning. Håkan ser på historiebruk som metahistoria och att eleverna först måste kunna historia för att i nästa steg kunna ifrågasätta historia genom till exempel att tolka historiebruk. Detta är en något snäv tolkning av historiebruk vilket tydliggjorts av alla de olika exempel på hur historiebruk kan vara en del av undervisningen från de övriga lärarna.

3.2 Identifierade bruk i undervisningen utifrån Karlssons typologi

För att synliggöra lärarnas förståelse för historiebruk följer här en kategorisering utifrån det som kom fram under intervjuerna utifrån Karlssons typologi. Svaren baseras på frågan om hur historiebruk kommer till uttryck i undervisningen och presenteras här bruk för bruk.

⁶¹ Skolverket (2011) *Historia 1b*.

⁶² Intervju med Håkan, 2014-12-03.

3.2.1 Vetenskapligt bruk

Vetenskapligt historiebruk bör egentligen alla historielärare använda eftersom det handlar om att vetenskapliga metoder för att skapa ny kunskap, dock är det inte alla lärare som inser att det kan ses som historiebruk.⁶³ Både Joakim och Robert lyfter historiebruk kopplat till källkritik vilket bör kategoriseras som ett vetenskapligt bruk eftersom man vid källkritik utgår ifrån vetenskapliga teorier om olika källkriterium. De pekar framför allt på tendenskriteriet. För att tolka tendens i en källa behöver man reflektera över vem som står bakom källan och i vilket sammanhang den skapats. Robert uttrycker det så här:

Så det är också en viktig fråga tycker jag, med historieanvändande och historiebruk, är källor. Vem står för budskapet? Vem har skrivit?⁶⁴

Joakim resonerar mer utförligt här:

För att förstå tendenskriteriet ställer man ju sig frågan - det här har valts ut, och det här sägs på det här sättet, men varför då?- liksom vad är det man försöker, vare sig man lyfter fram judarnas situation idag, vilket är ett ganska bra exempel, och så kan man titta på olika källor lyfter fram vad som hänt förr, och då får man fram både politiskt-pedagogiskt historiebruk, existentiellt historiebruk och så vidare.⁶⁵

Joakim visar genom detta citat att han dels är medveten om historiebruk som begrepp, han är insatt i Karlssons typologi. Joakim lyfter själv flera begrepp ur Karlssons typologi om olika bruk och är medveten om att olika bruk går in i varandra. Så detta citat visar att han använder vetenskapligt bruk, även om han inte uttrycker det själv, och även i samma uppgift synliggör olika former av historiebruk. Joakim utvecklar under intervjun att han ser som en av de viktigaste frågorna är källkritik och källförståelse eftersom det är en så viktig del av samhället idag.

Robert har även ett annat undervisningsmoment som är dels vetenskapligt historiebruk, släktforskning. Han resonerar själv att det är ett bruk för elevernas identitet och sammanhang, det vill säga det existentiella bruket. Dock är han tydlig med att de använder vetenskapliga metoder genom att gå till källorna och söka i Värmlandsarkivet, vilket är tydligt vetenskapligt historiebruk enligt Karlssons definition.

Robert: Då får man släktforska i Värmlandsarkiv kring sin egen historia och formandet av sin identitet. Vi kommer inte så långt men vi håller ändå på med källorna, jobbar med

⁶³ Karlsson (2008) *Historien är nu*, 57-59.

⁶⁴ Intervju med Robert, 2014-12-11.

⁶⁵ Intervju med Joakim, 2014-12-03.

databaserna. Man kanske förstår vilka ägor som har vart i tidigare generationer, man förstår olika generationers yrkesval. Hur man har flyttat. Så att eleverna kanske förstår sitt sammanhang, att det beror på tidigare generationers beslut.⁶⁶

Dessa exempel utifrån källkritik och släktforskning är de exempel som lärarna beskriver som tydligast går att kategorisera under det vetenskapliga historiebruket. Mycket troligt har även de andra lärarna liknande undervisningsmoment där de använder vetenskapliga metoder eller angreppssätt i sin undervisning men de är inte medvetna om att det kan ses som historiebruk. Om lärarna inte uppfattar det som historiebruk blir det heller inte tydligt för eleverna att det är en form av historiebruk.

3.2.2 Existentiellt bruk

Det existentiella historiebruket används av alla människor för att minnas eller glömma. Det fyller funktionerna att uppleva förankring eller kunna orientera sig i sin värld.⁶⁷ Robert lyfter in detta historiebruk i undervisningen genom släktforskning, som även är ett vetenskapligt historiebruk.

Robert: Då får man släktforska i Värmlandsarkiv kring sin egen historia och forandet av sin identitet. Vi kommer inte så långt men vi håller ändå på med källorna, jobbar med databaserna. Man kanske förstår vilka ägor som har vart i tidigare generationer, man förstår olika generationers yrkesval. Hur man har flyttat. Så att eleverna kanske förstår sitt sammanhang, att det beror på tidigare generationers beslut.⁶⁸

Citatet från Robert visar att syftet med släktforskningen är att eleverna själva ska kunna orientera sig och känna förankring i sin egen historia. Markus har även han en existentiell vinkel men på en annan nivå när han resonerar om vad historiebruk är:

Eller olympiska spelen är också ett tydligt exempel, eller vad som helst. Nobelfesten en sån grej där man använder den här klassiska historien alltså det pampiga, kungen, historiebruk, då brukar man historia till sin egen fördel eller nackdel eller vad man ska säga.⁶⁹

Citatet från Markus lyfter exempel på hur historiska institutioner, som kungamakten, blivit en kulturell symbol som i Sverige idag står för en identitetsskapande, nationalistisk sammanhållningssymbol. Kungen har idag ingen politisk makt men är en viktig symbol för Sverige och svenskars nationella samhörighetskänsla. Markus lyfter

⁶⁶ Intervju med Robert, 2014-12-11.

⁶⁷ Karlsson (2008) *Historien är nu*, 60-61.

⁶⁸ Intervju med Robert, 2014-12-11.

⁶⁹ Intervju med Markus, 2014-11-17.

även kulturtraditioner som olympiska spelen och nobelfesten som symboler för hur historia används idag. De båda exemplen är även de symboler som skapar samhörighet till nationen.

3.2.3 Moraliskt historiebruk

Det moraliska historiebruket var först svårt att se i intervjumaterialet. Det moraliska bruket hänger enligt Karlsson samman med maktutövning, framför allt statsmaktens maktutövning då de gjort övertramp och grupper behöver upprättelse. Det moraliska historiebruket utförs av välutbildade och intellektuella som kan synliggöra när makt utövats omoraliskt. Det fyller funktionerna att skapa försoning, rehabilitering och restaurering för att kunna återupptäcka glömd eller dold historia.⁷⁰

Det går att resonera att lärare genom Skolverkets styrdokument, som är en förlängning av statsmakten, har ett moraliskt lärandeuppdrag för att främja demokrati och motverka odemokratiska krafter. Lärare ska fostra elever till att bli demokratiska medborgare och det finns ett tydligt uppdrag att sprida kunskap om mänskliga rättigheter och få elever att se människor som lika värda. Detta är ett moraliskt uppdrag och då är frågan om undervisning som bygger på att främja detta är ett moraliskt historiebruk eller är det kanske ett ideologiskt historiebruk? Delvis skulle det kunna klassas som moraliskt. Här följer två exempel som är moraliskt historiebruk enligt typologin:

Joakim: jämställdheten nu, så kan det också vara intressant hur kvinnor stängdes inne i det antika Grekland, den historien "fanns inte" förut, men nu med feminismen så lyfter man fram det, så det kan ju vara nog så intressant.⁷¹

Joakim belyser feminismens utveckling och hur tidigare dold historia nu börjar bli synlig. Detta kan ses som moraliskt historiebruk eftersom det återupptäcker glömd historia och kan ge upprättelse för kvinnor som länge blivit osynliggjorda i historieböcker.

Robert lyfter istället ett exempel om den svenska historien:

Robert: Vi har inte alltid en stolt historia, tycker jag. Om man tänker på ett rasbiologiskt institut som upphörde 1975, hur mycket kommer det fram i våra historieböcker? Eller

⁷⁰ Karlsson (2008) *Historien är nu*, 61-62.

⁷¹ Intervju med Joakim, 2014-12-03.

har gjort, nu har det kanske lyfts fram tydligare i undervisningsmaterial men, å använda historiens mörkare sidor, med syftet och förhoppningen om att kanske få en bättre framtid. Att använda det hemska som har hänt för att förstå varför det kunde hända men också för att det inte ska hända igen.⁷²

Roberts exempel som kan ses som moraliskt historiebruk är att synliggöra hur den svenska staten utövade omoralisk makt genom det rasbiologiska institutet. För att synliggöra den historien hoppas Robert att det inte ska hända igen vilket går att koppla till lärares demokratifostrande uppdrag.

3.2.4 Ideologiskt bruk och icke-bruk

Det ideologiska bruket och icke-bruk hänger tätt samman, då båda utförs av intellektuella och politiska eliter för att legitimera eller rationalisera. Det som skiljer är behovet där det ideologiska bruket vill uppfinna eller konstruera medan icke-bruket vill glömma eller utplåna.

Dessa former av historiebruk upplevs under intervjuerna som det som för lärarna uppfattas som det tydligaste historiebruket, under alla intervjuerna lyfts det ideologiska historiebruket. På frågan om hur historiebruk kommer till uttryck i undervisningen så är det ideologiskt eller icke-bruk som de först tänker på.

Robert: Så då tänker jag historiebruk eller historieanvändning i ett större sammanhang, om man tänker just relationen mellan stater eller länder. Varför är Putin arg? Det kanske finns, även om det så klart är inte på något sätt försvarbart över huvud taget det som sker, men det finns en historia. Och då får man försöka jobba med det, det frostiga mellan öst och väst under en lång tid, och vad har hänt med Ryssland eller Sovjetunionen rent geografiskt från andra världskriget och kalla kriget och hela den historien. Då använder kanske Putin historien på ett visst vis, för att på något vis legitimera sitt agerande eller så att, ja det geografiska området ser annorlunda ut än vad det har gjort en gång i tiden.⁷³

I citatet från Robert lyfter han Putins ideologiska historiebruk i sammanhanget då han undervisar om historiebruk av politiska aktörer och hur det påverkar länders agerande, där Putin använder historia för att legitimera sina politiska handlingar. Här handlar det om annekteringen av Krimhalvön som legitimeras genom att då fokusera på den tid i historien då Krim var en del av Ryssland och försöker då få människor att glömma det faktum att det nu tillhört Ukraina. Detta med nationalism och territorier resonerar

⁷² Intervju med Robert, 2014-12-11.

⁷³ Intervju med Robert, 2014-12-11.

Karlsson om just som ett tydligt exempel där historia använts ur ett nationalistiskt ideologiskt perspektiv.⁷⁴

Håkan som uttryckligen inte undervisar om historiebruk eller lyfter sådana dimensioner i sin undervisning har ändå ett exempel om ideologiskt historiebruk som framkommer i intervjun när han resonerar om vad historiebruk är.

Håkan: Typ att jag skulle ha svårt att se att socialdemokrater skulle slå sig på bröstet för sin politik på 20-talet när man liksom gör, ja med rasbiologi till exempel, nä men den suddar vi, för den är ju inte bra. Den är fullt förståelig i sin samtidskontext men inte idag. Det skulle jag kalla för historiebruk, så ja det finns en skillnad.⁷⁵

Här lyfter Håkan exempel på Socialdemokraterna haft ett icke-bruk av historia då de medvetet försökt att "sudda ut" sin historia om rasbiologi under 20-talet. Han resonerar om att då var det förståeligt för så var samhällskontexten under 20-talet men idag vill de inte kännas vid den delen av sin historia.

Markus lyfter i följande citat hur han undervisat i syfte att eleverna ska förstå att ideologiskt bruk och icke-bruk använts av politiska grupper i historien men även i nutiden.

Markus: Som ett exempel här moderaternas idéprogram när de fick väldigt mycket kritik för att de, många menar att de ändrade på historien, att de skrev om i sitt idéprogram att dom var med och gjorde nånting för att de inte ville framstå som.. Det här att man var för kvinnlig rösträtt exempelvis, eller att man stödde Mandela och ANCs kamp mot apartheid vilket man de facto inte gjorde. Sen så skrev man inte att de stöttade det direkt men man ville faktiskt få det att..

För jag kan tycka att det blir väldigt lätt så när man pratar om hur diktatorer gör det, för att, det här klassiska när Stalin retuscherade bort Trotskij ur bilden och det har alltid förekommit och jojo men jag vill också ha nånting här och nu, så konkret att det faktiskt också sker här idag. Att det inte bara är så att diktatorer förvrängde historien då.⁷⁶

Markus lyfter både det illustrativt tydliga då Stalin retuscherade bort Trotskij ur en bild, vilket är tydligt ett icke-bruk av historia. Han lyfter även Moderaterna då de 2011 delvis skrev om sin historia vilket de fick stor kritik i media för. Det är ett tydligt modernt exempel på ideologiskt bruk där moderaterna ville konstruera om sin historia för att passa bättre in i dagens värderingar om allmän rösträtt och att apartheid var ett grovt brott mot mänskliga rättigheter. Markus gör i citatet en pedagogisk likhet mellan Stalins

⁷⁴ Karlsson, *Historien är nu*, 63.

⁷⁵ Intervju med Håkan, 2014-12-03.

⁷⁶ Intervju med Markus, 2014-11-17.

historiebruk och Moderaternas historiebruk vilket kan ses som ett politiskt-pedagogiskt historiebruk, som är nästa kategori.

3.2.5 Politiskt-pedagogiskt bruk

Det politiskt-pedagogiska historiebruket utförs av politiker och pedagoger för att politisera historia eller för att instrumentalisera. De uppfyller behov av att illustrera, offentliggöra och debattera. För lärare är det förekommande att man försöker illustrera historiska kopplingar genom att göra jämförelser och då titta på likheter.

Robert: så börjar vi lite grann och i samband med det så har dom en uppgift att vara en historisk agent i forntiden, så de reser tillbaka till forntiden och skriver som de lever i den tiden. Och då kan det vara historiebruk på individnivå, för man kan sätta eleven i olika situationer, som en historisk person i den tiden.⁷⁷

Roberts exempel menar han själv är historiebruk på individnivå. Enligt Karlssons typologi handlar det snarare om ett pedagogiskt bruk där syftet är att eleverna ska se likheter och förstå en dåtid, det skulle även kunna ses som ett vetenskapligt bruk dock framgår det inte av intervjun om det används vetenskapliga metoder, jag bedömer det snarare vara ett sätt att illustrera för elever likheter mellan då och nu. Det ska dock inte uteslutas att han faktiskt menar att det är ett vetenskapligt historiebruk, det beror på vilket källmaterial som används för att eleverna ska förstå hur det var under forntiden, hur används historien? Följande citat från Markus lyfter ett exempel då de besökte ett museum som hade en utställning om sockrets historia i Sverige.

Markus: ... då var det många som reagerade, på 50-talet, 1948 åt vi mer socker än idag och det var jättenyttigt. Man hade kampanjer för "åh ät socker för vi växer" och det är ett billigt sätt att göra maten mer energirik och så vidare. Och då menar jag att vissa av dom här (eleverna) gjorde kopplingen "jaha okej så resonerade man då, då var det jättenyttigt". Vad är det vi resonerar om idag då som är jättenyttigt som om 50 år kommer anses vara helt förskräckligt och förpestat? För idag skulle ingen säga att socker är nyttigt.⁷⁸

Markus gör en jämförelse mellan då och nu om att socker sågs som nyttigt under 50-talet och vill då att eleverna ska resonera om vad som framtiden kan se som onyttigt av det vi i nutiden ser som nyttigt. Detta skulle kunna vara ett vetenskapligt historiebruk. Skillnaden mellan det vetenskapliga och det pedagogiska historiebruket synliggörs

⁷⁷ Intervju med Robert, 2014-12-11.

⁷⁸ Intervju med Markus, 2014-11-17.

tydligast i att det pedagogiska historiebruket använder likheter för att illustrera medan det vetenskapliga ser både likheter och skillnader när de gör jämförelser. I citatet från Markus skulle kopplingen mellan då och nu kunna ses som att han identifierat en skillnad från då till nu, dock använder han det för att eleverna då ska göra en likadan koppling av nu till framtiden. Det är framförallt ett pedagogiskt historiebruk.

Joakim har istället ett citat som fokuserar på det politiska bruket.

Joakim: Om man tänker nutid också, svenska politiker. Hur använder man historien för att beskriva sina beslut eller få fram sina åsikter och vinna mark.⁷⁹

I detta citat lyfter han inget konkret exempel men det är ändå tydligt att han här menar hur politiker använder historia i debatter för illustrera sina åsikter. Det stämmer väl överens med hur Karlsson förklarar det politiska historiebruket.⁸⁰

3.2.6 Kommersiellt bruk

Slutligen följer här en redogörelse av det kommersiella historiebruket. Det utförs av ekonomer och reklamare för att öka historiens värde och för att göra ekonomiska vinster. Karlsson lyfter exempel ur filmindustrin som använder historiska berättelser som då delvis får ett kommersiellt värde då filmen ska säljas. Filmindustrin kan därför förändra historiska händelser för att det ska passa filmens format och därav ökar historien i värde. Både Joakim och Robert lyfter att de använder film i historieundervisning. Joakim resonerar här om hur han då försöker medvetandegöra hos eleverna hur filmerna använt historia.

Joakim: Jag har jobbat lite med film, till exempel om vi tittar på film och hur historia används där och eleverna får själva göra det och titta på olika saker. De inser ofta inte skillnaden, om man säger hur en historia framställs i en spelfilm mot hur det står i böckerna då. Men det går alltså använda historiska spelfilmer även om de inte är helt historiskt korrekt men då får man också ha ett källkritiskt resonemang, varför väljs det ut så, blir det vinklat för att bli en bra filmberättelse och så.⁸¹

Joakims resonemang lyfter fram här hur han utgår från källkritiska teorier för att elever ska både lära sig historisk kunskap men även få förståelse för hur filmbolag kan använda

⁷⁹ Intervju med Joakim, 2014-12-03.

⁸⁰ Karlsson, *Historien är nu*, 66.

⁸¹ Intervju med Joakim, 2014-12-03.

historia och vinkla historia för att få en historia som passar film, vilket i sin tur leder till att filmbolagen kan göra ekonomiska vinster.

Markus lyfter istället ett exempel då historia används för att sälja.

Markus: "men vi använder begreppet viking idag, och vi har en grej att på fotbollsmatcher så har man vikingahjälm, fast de inte var så de såg ut, men man vill förknippa med vikingarna. Varför gör vi det? Jo för att på nått sätt förknippas med vad många tänker på som ett krigarfolk. Så det blir en symbol för det nationalistiska så köper man såna vikingahjälm fast de inte är historiskt korrekt."⁸²

I citatet finns både det kommersiella historiebruket, det säljs vikingahjälm för att få ekonomisk vinst. Det går även att koppla detta till det ideologiska historiebruket, då man kan använda vikingahjälm som en symbol för den svenska nationalismen och historien om viking-ar och vikingahjälmens utseende har omskapats för att passa som en nationalistisk symbol.

3.2.7 Sammanfattning av historiebruk i undervisningen enligt Karlssons typologi

I denna genomgång har alla de former av historiebruk som lyfts under intervjuerna och som går att kategorisera i Karlssons typologi presenterats. Här är en schematisk tabell (tabell 2) som sammanfattar de bruk som presenterats. Denna schematiska indelning säger både hur lärarna själva förstår och använder historiebruk i sin undervisning och vilka vinklar av historiebruk de vill att eleverna ska få förståelse för. För att förtydliga: tabellen bygger på de svar som framkom under intervjuerna kring det lärarna själva lyfte fram som exempel på olika undervisningsmoment där historiebruk lyftes som perspektiv. Det är antagligen korrekt att anta att dessa exempel inte ger helhetsbilden av alla tillfällen då historiebruksperspektivet ingår i deras undervisning, men det är dessa exempel som lärarna själva uttrycker är de moment då de undervisar om historiebruk.

Tabellen synliggör de undervisningsmönster som kan förekomma för lärare som undervisar i kursen historia 1b. Det synliggör att det konkret i undervisning går att lyfta historiebruk ur många olika perspektiv och koppla samman det med olika andra delar av kursplanens innehåll för att skapa en helhetsförståelse och öka

⁸² Intervju med Markus, 2014-11-17.

historiemedvetenheten, så som Markus är inne på, eller öka förståelsen för källkritik och det historiska urvalet som Joakim fokuserar på. Det blir även tydligt att de har olika uppfattning om vad begreppet historiebruk innebär.

Tabell 2: Kategorisering av de synliggjorda historiebruken i undervisningen.

	Håkan	Joakim	Robert	Markus
Vetenskapligt bruk		Källkritik - tendenskriteriet - urvalet	Källkritik, släktforskning Ev. även forntid - jämförande uppgift (framför allt pedagogiskt historiebruk)	
Existentiellt bruk			Släktforskning, elever ska förstå sitt eget sammanhang	Kulturtraditions- symboler t.ex. kungen
Moraliskt bruk		Kvinnors historia	Rasbiologiska institutet	
Ideologiskt bruk		Politiska partiernas användning av historia	Putins användning av historia	Politiska partiernas användning av historia
Icke-bruk	(Socialdemokraternas omskrivning av historia - lyfts ej i undervisning)	Politiska partiers omskrivning av historia	Putins omskrivning av historia	Stalins och Moderaternas omskrivning av historia
Politiskt- pedagogiskt bruk		Källkritik - tendenskriteriet - urvalet	Forntiden - jämförelseuppgift (möjligen även vetenskapligt bruk)	Politiska partiernas användning av historia Då-nu-perspektiv i undervisningen - socker (även vetenskapligt bruk)
Kommersiellt bruk		Historiska spelfilmer	Historiska spelfilmer	Försäljning - vikingahjälmar

Lärarnas svar på frågan visar även att de har olika strategier för undervisningen, om de har en medveten strategi eller om det istället blir ett historiebruksperspektiv "på köpet". Lärarnas egen förståelse för begreppet påverkar hur de undervisar om det. Markus förståelse för begreppet historiebruk som endast något på institutionell nivå hänger ihop med hans undervisningsexempel där han inte lyfter något existentiellt bruk som är det tydligaste bruket som enskilda människor gör, utan hans exempel fokuserar på politiska partier, företags kommersiella bruk och historiska förändringsprocesser. Dock

utvecklar senare Markus sitt resonemang om historiebruk och historieanvändning och blandar ihop begreppen med historiemedvetenhet. Detta är lite svårtolkat, det han tidigare i intervjun tydligt argumenterat för att det är skillnad på historiebruk och historieanvändning verkar inte lika tydligt då han börjar använda begreppen historiebruk, historieanvändning och historiemedvetenhet som synonymer. Det kan bara vara att han uttrycker sig lite slarvigt men jag bedömer situationen som att han i grunden är osäker på vad begreppen innebär.

3.3 Nya mönster av historiebruk - abduktiv ansats

Utöver Karlssons typologi över historiebruk har jag även försökt se om det finns andra mönster som skulle kunna utgöra egna kategorier av historiebruk. Flera av lärarna pratar om historiebruk på individnivå, vilket inte finns i Karlssons typologi. De exempel de pratat om när de uttryckt "historiebruk på individnivå" har ändå gått att kategoriserats in i Karlssons typologi. Som Joakim exempelvis uttrycker det när elever ska förstå hur det var att leva i en annan tid.

Robert: så börjar vi lite grann och i samband med det så har dom en uppgift att vara en historisk agent i forntiden, så de reser tillbaka till forntiden och skriver som de lever i den tiden. Och då kan det vara historiebruk på individnivå, för man kan sätta eleven i olika situationer, som en historisk person i den tiden.⁸³

Roberts uppgift om forntiden och att förstå hur människor levde förr är inte undervisning om historiebruk även om Robert själv uttrycker det så, det handlar istället om att få en historisk empati genom historiemedvetande.

Håkan har ett annat exempel på historiebruk/historieanvändning på individnivå som han uttalar när han resonerar om skillnaden mellan historieanvändning och historiebruk.

Håkan: typ såhär "nä men jag vill inte gå in i nya relationer för jag har blivit bränd alla gånger" då är det ju historieanvändning i nån utsträckning men det skulle jag inte kalla för historiebruk däremot, nej det skulle jag inte göra.⁸⁴

Denna form av användning av personliga erfarenheter för att förstå sitt agerande i nutiden hävdar han själv inte är historiebruk men en form av historieanvändning. Det är

⁸³ Intervju med Robert, 2014-12-11.

⁸⁴ Intervju med Håkan, 2014-12-03.

svårt att kategorisera in detta som ett av historiebruken i Karlssons typologi, det handlar om att legitimera sitt handlande, vilket i så fall skulle innebära ett ideologiskt bruk eller icke-bruk, dock uppfylls inte de övriga kriterierna då de bruken har motivet att glömma eller uppfinna eller konstruera. Dock skulle det kunna ses som en form av historiebruk.

För att tolka detta använder jag mig åter igen av Kenneth Nordgrens förklaring av historie-bruk, historiemedvetande och historiekultur som lyftes i den teoretiska utgångspunkten.

Historiemedvetande är det upplevda sammanhanget mellan tolkningen av det förflutna, förståelsen av nutid och perspektiv på framtiden. Historiemedvetande kräver ett kommunikativt sammanhang, historiekultur. Det som sker när historiekultur kommuniceras är att historia brukas. Historiebruk innebär att historia används för att skapa mening.⁸⁵

Om man inte går in i nya relationer på grund av att man tidigare haft negativa upplevelser av det så agerar man utifrån sitt sammanhang, man tolkar in vad som hänt tidigare och förutspår vad de ska ge för resultat i framtiden. Man besitter en historiemedvetenhet som kretsar kring sin egen identitet. Det är möjligt att denna användning av sina minnen skulle kunna ses som historiebruk även om kommunikationen endast sker i en människas huvud. Denna form av privat historiebruk skulle kunna vara en egen kategori av historiebruk som inte finns i Karlssons typologi. Om man då försöker göra det till en egen kategori: det brukas av människor, för att uppfylla behovet att "lära av sina misstag" eller mer vetenskapligt uttryckt erfarenhetsbaserat handlande och det fyller funktionen att legitimera sitt eget handlande. Dock är det inget exempel från undervisning utan från Håkans resonemang om vad som kan räknas som historiebruk och inte. Därav har jag inte hittat någon ny kategori av historiebruk som det undervisas om. Detta resonemang kan ändå vara intressant då det alltså kan finnas fler kategorier av historiebruk än de som återfinns i Karlssons typologi och om man skulle se detta som en ny kategori av historiebruk så går det även att tolka in exempel från undervisning som även de skulle passa in denna kategori samtidigt som de även passar i de befintliga kategorierna.

⁸⁵ Nordgren, *Vems är historien?*, 19.

4. Slutsatser och diskussion

Denna uppsats syfte är att undersöka och förstå historielärares tolkning av begreppet historiebruk och hur de lär ut historiebruk i skolan, med fokus på kursen historia 1b. Här följer nu en sammanställning av de slutsatser som kan dras av analysen av resultatet samt en diskussion om generaliserbarhet och vidare forskning.

4.1 Lärarnas förståelse för begreppet historiebruk

I resultatet framkommer att lärare har olika förståelse för begreppet historiebruk. I kursplanen för Historia 1b så används begreppet historieanvändning istället för begreppet historiebruk vilket gör att lärare vissa lärare tolkar begreppen historiebruk och historieanvändning som olika fast Skolverkets mening är att se begreppen som synonymer, vilket fastställts av genomgången av styrdokumentet och Skolverkets kommentarer till kurs- och ämnesplanen.⁸⁶ Det finns även lärare som har kunskap om vad historiebruk betyder, enligt den teoretiska utgångspunkten. Uppsatsen har synliggjort att det finns lärare som inte förstår den tolkning av begreppet historiebruk som Skolverket använder. Detta är en slutsats som är viktig att synliggöra då det kan behövas kompetensutveckling för historielärare eftersom historiebruk är del av styrdokument och en viktig grund i historiedidaktiken. Historiebruk har blivit den tredje dimensionen i kursplanen, tillsammans med historiskt innehåll och historisk metod, så är det viktigt att elever får möjlighet att utveckla sin förståelse för användning av historia.

4.2 Synliggjorda inslag av historiebruk i undervisningen

Det centrala resultatet i uppsatsen är den genomgång av historiebruk utifrån Karlssons typologi som synliggjort att det förekommer många former av undervisning som har ett historiebruksperspektiv. Undervisningen har lyft historiebruk utifrån alla de kategorier som Karlsson har i sin typologi och lärarna har olika undervisningsexempel på hur de behandlas. Vissa av undervisningsmomenten bygger på en medvetenhet att öka elevers förståelse för historiebruk medan andra exempel istället bygger på annat men att det

⁸⁶ Skolverket (2011) *Alla kommentarer*.

går att tolka ur ett historiebruksperspektiv också. Analysen av lärarnas undervisning utifrån Karlssons typologi synliggör att det konkret i undervisning går att lyfta historiebruk ur många olika perspektiv och koppla samman det med olika andra delar av kursplanens innehåll för att skapa en helhetsförståelse och öka historiemedvetenheten. Alla av Karlssons kategorier identifierades i intervjumaterialet. Eftersom intervjuerna har synliggjort historiebruk utifrån alla kategorier i typologin så går det att se att teoretisk mättnad kan ha uppnåtts.

För att fördjupa analysen mer användes även en abduktiv ansats för att analysera om det kunde finnas övriga kategorier som inte finns i Karlssons typologi. Denna analys synliggjorde att det skulle kunna finnas en kategori om privat historiebruk. Flera av lärarna lyfte exempel som de uttryckte var historiebruk på individnivå men de flesta av de exemplen gick att kategorisera i någon av de övriga av Karlssons kategorier. Dock var det ett exempel jag såg som ett eget historiebruk det brukas av människor, för att uppfylla behovet att "lära av sina misstag" eller mer vetenskapligt uttryckt erfarenhetsbaserat handlande och det fyller funktionen att legitimera sitt eget handlande.

I den tidigare forskningen lyftes lärares olika historiesyner och ämnesförståelse och deras påverkan på undervisningen. Det går att se att Mikael Bergs⁸⁷ olika ämnesförståelse-inriktningar även går att applicera på de intervjuade lärarna i denna uppsats, och även de historiesyner David Rosenlund lyfter; rekonstruktion eller konstruktion av historieämnet.⁸⁸ Läraren Håkan har en rekonstruktivistisk historiesyn, han utgår ifrån den fasta, traditionella historieberättelsen, han har en bildningsorienterad ämnesförståelse och han är den lärare som har svårast för att inkludera ett historiebruksperspektiv i sin undervisning. En intressant vinkel till framtida forskning vore att djupare analysera förståelsen för historiebruk utifrån lärarnas historiesyn och ämnesförståelse.

⁸⁷ Berg (2014) *Historielärares ämnesförståelse*.

⁸⁸ Rosenlund (2011) *Att hantera historia med ett öga stängt*.

Resultatet av uppsatsen kan ses som inspiration till historielärare och lärarstudenter då den har synliggjort flera konkreta exempel av hur historiebruk kan behandlas i undervisning. Detta kan vara relevant då det även framgår att lärare har olika syn på historiebruk och det kan behövas kompetensutveckling av vad det innebär. Det centrala då är att synliggöra historie-bruket för eleverna. Vidare forskning kan fokusera på hur elever uppfattar historiebruk och hur deras förståelse utvecklas. Denna forskning bör då istället använda Nordgrens kommunikationsmodell⁸⁹ snarare än Karlssons typologi⁹⁰ då den forskningen skulle skifta fokus från avsändaren till mottagaren.

4.3 Slutdiskussion

Historiebruk är en viktig dimension i historieämnet. Utan den förståelsen för hur historia används försvinner stor del av syftet med historia i skolan. Att kunna synliggöra hur historia finns i saker i vår vardag, i politik och i vår identitet ger förutsättningar för en historiemedvetenhet och en möjlighet att ta tillvara på historiska erfarenheter i skapandet av framtiden. I en globaliserad värld där vi i Sverige kommer se en ökad mångkultur bland annat i våra klassrum framöver är det även viktigt att historieämnet utvecklas. I den tidigare forskningen lyftes Osbornes redogörelse för historieämnesdiskussionen i Kanada där vissa vill ha tillbaka en mer traditionell historieundervisning som ska bygga den gemensamma kanadensiska identiteten.⁹¹ Detta är en inriktning som då skulle åter igen dölja den historia som inte är normens eller maktens. I ett mångkulturellt klassrum kan historiebruksperspektivet fungera som en inkluderande historieundervisning som ger alla elever möjlighet att synliggöra "sin" historia.

De slutsatser som denna uppsats kommit fram till är dels att historielärare har olika uppfattning och förståelse för historiebruk som begrepp, vilket påverkar hur de undervisar om historiebruk. En annan slutsats är att historiebruk kommer till uttryck på många olika sätt i historieundervisningen och detta har synliggjorts genom Karlssons typologi. För att återgå till den metoddiskussion som behandlades i inledningskapitlet

⁸⁹ Nordgren (2006) *Vems är historien?* 43-46.

⁹⁰ Karlsson (2009) *Historien är nu*, 59.

⁹¹ Osborne (2003) *Teaching history in schools*.

angående generella slutsatser i en kvalitativ undersökning. Slutsatserna i uppsatsen kan ses som generella i den aspekten att uppsatsen har synliggjort mönster. För att möjligen poängtera det uppenbara så går det naturligtvis inte slå fast några kvantitativa slutsatser så som att två av fyra lärare inte delar Skolverkets förståelse av begreppet historiebruk. I en kvalitativ uppsats är kvantitativa resultat naturligtvis inte möjliga eller önskvärda. Jag hävdar att slutsatserna i uppsatsen kan ses som generella eftersom jag använt vetenskapliga metoder, jag har använt tidigare forskning för att analysera och jag har fått fram tydliga resultat på frågeställningarna. Det finns lärare som har en tydlig förståelse för begreppet historiebruk och det finns lärare som inte har det. Det skulle ha varit möjligt att intervjua fler lärare och då få fram fler exempel om hur en kan undervisa om historiebruk. Dock upplever jag att jag fått fram tillräckligt med exempel för att tydliggöra och synliggöra de mönster som finns. Den slutsats som inte kan ses som en generell slutsats är från den abduktiva ansatsen om att hitta nya mönster och kategorier utöver Karlssons typologi. Detta har inte gett någon tydlig ny kategori dock finns ett mönster som skulle kunna forskas vidare på. Det mönster jag identifierade var när människor använder sina egna erfarenheter och minnen för att agera på ett visst sätt i nutiden. Det skulle vara intressant att i vidare forskning fördjupa sig i det för att se om det skulle kunna vara ett mönster, dock saknar det direkt koppling till historieämnet.

Denna uppsats har tagit längre tid att färdigställa än vad som är tanken. Det kan ses som problematiskt att tiden mellan genomförandet intervjuer och färdigställandet av uppsatsen är tre år då mycket kan hända i forskningsvärlden och skolvärlden under den tiden. Dock upplever jag att uppsatsens resultat ändå är trovärdigt och korrekt behandlat och den tidigare forskningen har uppdaterats då ny relevant forskning publicerats.

Referenser

Muntliga källor

Intervju 1, *Markus*. 2014-11-17.

Intervju 2, *Joakim*. 2014-12-03.

Intervju 3, *Håkan*. 2014-12-03.

Intervju 4, *Robert*. 2014-12-11.

Litteratur

Alvesson, Mats; Sköldberg, Kaj. *Tolkning och reflektion - vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. 3e uppl. Studentlitteratur AB, Lund, 2017.

Berg, Mikael. *Historielärares ämnesförståelse – Centrala begrepp i historielärares förståelse av skolämnet historia*. Diss., Karlstads universitet, 2014.

Bradford, Vivian (2012): The paradox of regret: Remembering and forgetting the history of slavery in George W. Bush's Gorée Island Address. *History & Memory*, Volume 24, Number 1, Spring/Summer 2012, pp. 5-38.

Bryman, Alan. *Samhällsvetenskapliga metoder*. Uppl 1:5. Liber, Malmö, 2009.

Jarhall, Jessica. *En komplex historia – Lärares omformning, undervisningsmönster och strategier i historieundervisning på högstadiet*. Lic.-avh., Karlstads universitet, 2012.

Karlsson, Klas-Göran (red.). *Historien är nu - en introduktion till historiedidaktiken*. 2a uppl. Studentlitteratur AB, Lund, 2009.

Lantz, Annica. *Intervjumetodik*. 3e uppl. Studentlitteratur AB, Lund, 2013.

Larsson, Staffan (2009) A pluralist view of generalization in qualitative research, *International Journal of Research & Method in Education*, 32:1, 25-38.

Nordgren, Kenneth. Betygsättning och bedömning i historia. Ur: *Betyg i teori och praktik*, K. Nordgren, C. Odenstad & J. Samuelsson (red.), 159-160, 2. uppl. Gleerups, Malmö.

Nordgren, Kenneth (2016) How to do things with history: Use of history as a link between historical consciousness and historical culture, *Theory & research in social education*, 44:4, 479-504, DOI: 10.1080/00933104.2016.1211046.

Nordgren, Kenneth. *Vems är historien? Historia som medvetande, kultur och handling i det mångkulturella Sverige*. Diss., Umeå universitet, 2006.

Olofsson, Hans. *Fatta historia*. Lic.-avh., Karlstads universitet, 2011.

Osborne, Ken (2003) Teaching history in schools: A Canadian debate, *Journal of Curriculum studies*, 35:5, 585-626.

Esaiasson, Peter; Gillijam, Mikael; Oscarsson, Henrik och Wängnerud, Lena. *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4e uppl. Nordstedts juridik, 2012.

Rosenlund, David. *Att hantera historia med ett öga stängt*. Lic.-avh., Lunds universitet, 2011.

Webbsidor

Skolverket (2011) Alla kommentarer, *Ämne historia*: <https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/his> (Hämtad 2014-11-17).

Skolverket (2011) Historia 1b, *Ämne Historia*: <https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/his> (Hämtad 2014-11-17).

Skolverket (2011) *Ämne Historia*: <https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/his> (Hämtad 2014-11-17).

Bilaga 1

Intervjuguide

1. Informera om forskningsetiska principer, hur materialet ska användas, fråga om ljudinspelning, anonymisering av namn och skolor osv.
2. Bakgrundsinformation om intervjupersonerna
 - Är som undervisande lärare
 - Ämneskombination, utbildningsbakgrund
 - Nuvarande undervisning
 - Storlek på skolan? Antal elever? Antal historielärare på skolan? Arbetslag?
3. TEMA 1: Begreppet
 - Vad är din uppfattning av begreppet historiebruk?
 - Vad betyder historieanvändning?
 - Vad betyder historiebruk?
 - Hur ser du på begreppen historiebruk – historieanvändning, är de synonymer, olika, vad är i så fall skiljer dem åt?
 - Hur ser du på delarna om historieanvändning i syfte, centralt innehåll och kunskapskrav?
4. TEMA 2: Undervisningen
 - Hur kommer historieanvändning in i undervisning?
 - Undervisar du om historiebruk/historieanvändning?
 - Kan du ge konkreta exempel där ett historiebruksperspektiv ingår i din undervisning?
 - Är det en förmåga som delvis lyfts i alla områden eller får det ett särskilt undervisningsmoment?
 - Bygger undervisningen på stoff eller förmågor i första hand? (historiesyn: rekonstruktivism vs konstruktivism). Vad styr?
 - I vilken utsträckning använder du läroböcker/läromedel? Hur påverkar det ditt undervisningsupplägg?
 - Tar läromedel du använder upp historieanvändning? På vilket sätt?
5. TEMA 3: Bedömningen
 - Hur sker bedömning av historieanvändning?
 - Hur bedömer du historieanvändning?
 - Vilka examinationsformer kan användas vid bedömning av historieanvändning?
 - Hur använder du kursplanen vid bedömning? Skrivs exempelvis provfrågor utefter formuleringar i kursplanen? Använder du bedömningsmatriser?
 - Vad konkret kan skilja i betygsstegen för förmågan historieanvändning? Vad är skillnaden av verben i kunskapskraven? (enkla/nyanserade...)
 - Hur kommuniceras detta till elever?
 - Vilka svårigheter/möjligheter finns i att bedöma en förmåga/förmågan historieanvändning?
6. Är det något som inte kommit upp i intervjun som du vill lägga till eller utveckla?